

Ľudovít Štúr

SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

Ročník 35
1/2020
1. január 2020

Cena 0,60 €

ZALOŽIL ĽUDOVÍT ŠTÚR 1. AUGUSTA 1845

VYDÁVA MATICA SLOVENSKÁ

PRÍBEH O SVETOZNÁMOM
SKLÁROVI SPOD HAVRANA
Strana 4.

NEHROZÍ LEN ZMENA VLÁDY,
ALE AJ CHARAKTERU SLOVENSKA
Strana 5.

NÁRODNÉ A VLASTENECKÉ
DNES NAZÝVAME FAŠIZMOM
Strana 6.

SV. SVORAD A BEŇADIK
– BENEDIKTÍN ZO SKALKY
Strana 8.

KŇAZ FERDINAND JURIGA –
SPOMIENKY A SVEDECTVÁ
Strana 10.

SLOVO O SLOVENSKU

Azda nijaký symbol ľudskej činnosti nemá takú idealizovanú alegóriu ako justícia: dámu so zviazanými očami, s váhami v jednej a mečom v druhej ruke. Symbol sa v čase antickej demokracie dlho vyvíjal: Gréci mali dve bohyne – Dia bola pre právo, Themida pre trest. V rímskych časoch ich zlúčili v jednu – bohyňu Justíciu – s váhami ako obrazom spravodlivosti, páskou na očiach ako symbolom, že právo nehľadá na aktérov sporu či zločinu, meč vyjadruje ochranu i možnosť najtvrdšieho trestu za porušovanie práva. Stačí počúvať Threemu, aby mu to bolo zrazu na smiech. A aby zasol, kto je v tom po členky a kto po uši. Koľko ľudí u nás sa hralo na ministrov a predstaviteľov parlamentu – a ocitli sa medzi štebotavcami s istou zvodnou dámu, ktorá si objednávala vraždy ako iné dámy tovar z Heureka. Je neuveriteľné, že jeden radový absolvent žurnalistiky, ktorý si ani nestíhal pričuchnúť k novinám, držal v hrsti známych publicistov, dokonca jedného s rozviedčickou praxou, stačil na to nepatrný zlomok toho, čo tu tridsať rokov nakradol pred očami daniarov a finančnej polície. Takmer tri desaťročia uplynuli, čo ho bavorský krajský prokurátor žaloval za niekoľko komisií podvod na istom podniku zahraničného obchodu, lietali v tom ďalší dvaja, aj syn pána prezidenta, šéf party už bol v mnichovskej base, ale všetko sa uhládilo, aj keď primitívne zasiahla štátna moc – jej špióni uniesli jedného z trojice, prezidentovho syna, podstrčili ho západoeurópskym policajtom pred prah najbližšej strážnice netušiac, že v kultúrnym svete je taký manéver nelen morálnou, ale aj právnou prehrou. A nezostal nám tu len pán syn, dokonca v diplomatických službách, ale aj jeho spirítus rector. Tridsať rokov div nevil políciu a vláde. Nafúkanosť ho skolila. Dvojnásobná vražda už bola preliatym pohárom aj v štáte, kde si bol takmer všetkým istý.

Tridsať rokov nenašla slovenská justícia spôsob, ako tohto namysleného zločincu likvidovať. Hrozné. A hoci sa takmer denne vynárajú nespochybniteľné dôkazy jeho vplyvu na orgány štátu a na ľudí v politike, súdnicte, polícii, ekonomike, hoci vzduchom lietajú sumy, o akých človek vlastne ani nemá predstavu, musia prejsť mesiac, aby sudca nebol sudcom, politik nezastával vážne postavenia v štáte – dosť času na to, aby sa zamietlo, čo sa má zamievať, a odviaľalo, čo smrdí kriminálom. Na zaplakanie.

Ján ČOMAJ

NEOGRAFIA
www.neografia.sk

ISSN 0862-8823
9 770862 882007

Matica slovenská si úspešne pripomenula storočnicu svojho oživotvorenia Rok 2020 bude Rokom národnej identity

Veronika MATUŠKOVÁ, Maroš SMOLEC – Foto: archív MS

Matica slovenská (MS) si v minulom roku pripomenula sté výročie svojho oživotvorenia. V roku 1919 sa uskutočnilo významné valné zhromaždenie Matice slovenskej, ktoré obnovilo jej činnosť. Už v roku 1875 ju totiž maďarská politická exekutíva zatvorila, čím sa začala neslávna maďarizácia slovenského národa. Pokračovala až do konca prvej svetovej vojny. Matičný rok 2019 sa niesol práve v znamení osláv oživotvorenia. Rok 2020 matičiari vyhlásili za Rok národnej identity.

Vrcholnými udalosťami MS v roku 2019 boli oslavy storočnice oživotvorenia Matice slovenskej z roka 1919 a zakladania prvých miestnych odborov MS a tiež októbrový snem Matice slovenskej v Liptovskom Mikuláši. Na sneme sa prijali aktualizované stanov MS a Program MS na roky 2019 – 2021 s výhľadom do roka 2025. „Matica slovenská má na Slovensku najstaršie demokratické tradície, dôležitú úlohu zohrala pri formovaní národnej a občianskej spoločnosti v 19. a 20. storočí a má neodškriepiteľné zásluhy na formovaní modernej slovenskej demokracie. V roku 2019 sme finančne podporili až štyristodva podujatí a aktivít, ktoré matičiari usporiadali po celom Slovensku. Matica vyhlásila rok 2020 za Rok národnej identity a v tomto duchu sa budú niesť budúročné matičné aktivity. Nech naše deti a mladí ľudia nie sú ochudobnení o národné a kresťanské duchovné i hmotné bohatstvo, vďaka ktorému máme povedomie o našej vlastnej slovenskej identite v mori národov Európy i celého sveta,“ uviedol predseda MS M. Gešper.

■ ROK NÁRODNEJ IDENTITY

V uplynulom roku vzniklo dvanásť nových miestnych odborov, z toho jeden v Ukrajine. Dva nové odbory Mladej Matice. Obnovených bolo päť miestnych odborov. Vydavateľstvo Matice v roku 2019 vydalo tridsaťdva kníh. Ustanovizeň s finančnou pod-

Maticu v minulom roku zdobilo aj motivovalo storočie oživotvorenia jej činnosti. Na snímke zo slávnostného zasadnutia výboru MS sú jej predstavitelia. Zľava: prvý podpredseda MS Marek HANUSKA, podpredseda Marek NEMEC, správca Maroš SMOLEC, predseda Marián GEŠPER a predseda dozorného výboru Štefan MARTINKOVIČ.

porou ministerstva kultúry odhalila sedem pamätných tabúľ, a to najmä Jurajovi Palkovičovi v Lučenci, Matúšovi Dulovi v Bratislave, pilotovi Štefanovi Devanovi v Smoleniciach či k storočnici oslobodenia vo Vranove nad Topľou a v obci Sol', ako aj štyri busty národných osobností – Ľudovíta Štúra v Štúrove, Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Milana R. Štefánika v Trstenej a Jána Vanoviča v Martine.

Ustanovizeň zamýšľa rôznymi formami lepšie vysvetliť mládeži význam národnej hrdosti a slovenského vlastenectva. Pripravuje viacero celoslovenských podujatí a vedeckých

konferencií. Vyberáme niektoré z nich: Dvesto rokov od narodenia Andreja Sládkoviča, Sto desiate výročie narodenia Stanislava Mečiara, Sté výročie prijatia Trianonskej zmluvy, Šesťdesiate výročie úmrtia Jozefa Čigera Hronského či Sto rokov matičnej vedy. Vedecké konferencie plánujú matičiari zamerať na: Oslobodenie Slovenska v rokoch 1944 – 1945 a koniec druhej svetovej vojny, Slovensko a stabilizácia ČSR v roku 1920, Perzekúcie päťdesiatych rokov 20. storočia a Matica slovenská, Literárna veda a lingvistika, Literatúra v Novohrade – Novohrad v literatúre. Tiež pripravujú päť histo-

rických krátkometrážnych dokumentárnych filmov: Andrej Sládkovič, Trianon, Malá vojna, Sedemdesiate piate výročie oslobodenia a história zakladania miestnych odborov.

■ ŠTÁTNE ÚLOHY

Predseda dozorného výboru MS Štefan Martinkovič v novoročnom prihovore matičiarom ocenil prácu miestnych odborov, ako aj matičnej exekutívy v roku 2019. Ocenil organizáciu a priebeh snemu MS, ktorý bol najdôležitejším podujatím uplynulého roka. „Bude potrebné, aby sme v roku 2020 systémovo zabezpečili výklad upravených stanov Matice slovenskej ako dokumentu, ktorého obsahom sú pravidlá nášho správania pri rozvíjaní našej činnosti. V neposlednom rade neustále musíme mať na zreteli aj úlohy, ktoré nám prostredníctvom zákona o Matici slovenskej zveril štát.“ Definoval činnosť dozorného výboru ostatného roka a vyzval k dôslednejšiemu plneniu jeho opatrení, ako aj k vyššej aktivite získavania nových členov. Podporil systém vnútramatickej samosprávnej demokracie a prácu výboru MS, ktorý má právo ukladať úlohy predsedovi, podpredsedom, správcovi, ale aj ostatným členom výboru, kontrolovať ich činnosť medzi zasadnutiami valného zhromaždenia, posudzovať ich činnosť pri riadení orgánov a prostredníctvom nich ich hodnotiť aj pri riadení organizácie ako celku.

3 OTÁZKY PRE:

PhDr. Dalibora MIKULÍKA, riaditeľa múzea na hrade Ľubovňa

Fatálne ženy ozdobené unikátnymi šperkami

• Nebyť Andreja Čepišáka, ktorý v Starej Ľubovni a po okolí zbieral a zachraňoval všetko pamiatkovo cenné, sotva by sme mohli dnes konštatovať, že Staroľubovnianske múzeum má šesťdesiat rokov. A nebyť vás neplatilo by, že ste dnes špičková muzeálna inštitúcia...

Často z okolia počúvame, že sme výnimoční a iní ako naši kolegovia. Pravda je, že sme malé regionálne múzeum, ktoré je mimoriadne úspešné v návštevnosti. Spravujeme vyše štyridsať objektov. Hrad Ľubovňa bez ľudí, ktorí tu pracovali a pracujú, by však boli iba chladné múry. Teší ma, že vystavujeme vlastný zbierkový fond, vydávame publikácie a stále získavame vzácne historické predmety zo Slovenska, ale aj z Poľska, Francúzska, zo Španielska, z Luxemburska či Maďarska.

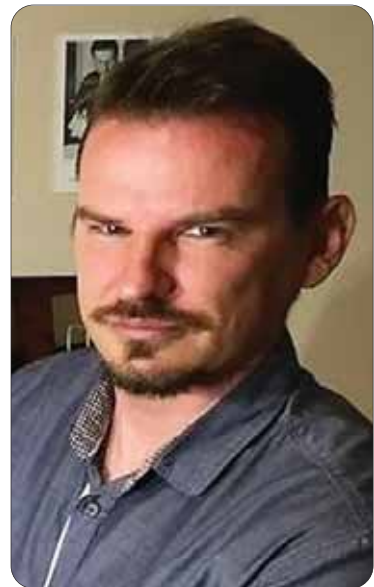
• Hrad Ľubovňa nepatrí k tým, o ktoré by štát veľmi stál. Ak sem kedysi návštevníci prišli, za pätnásť minút boli „vybavení“. Vlní ste už v polovici októbra prelomili magickú rekordnú hranicu dvestotísíc návštevníkov. Čo ich sem láka?

Hrad bol ešte v deväťdesiatych rokoch 20. storočia považovaný za „nezaživú“ pamiatku, a to aj v očiach odbornej verejnosti. Málo sa zdôrazňovala jeho jedinečnosť v rámci dejín európskej politiky a diania. Neustála obnova a rekonštrukcia hradu a dostavba skanzenu pod ním teraz láka „masy“ turistov. Dnes je sprístupnený takmer celý hradný areál a jeho prehliadka trvá deväťdesiat minút.

• Čo považujete za minulo-ročné magnety a aké lákadlá máte v talóne?

Zamerali sme sa na osudy žien v dejinách hradu. Najväčším lákadlom aj profesionálnym počínom bola výstava pokladu uhorskej princeznej a kňažnej sv. Kunigundy (Kiny). Poklad od roka 1292 neopustil kláštor klarisiek v Starom Sonči a po prvý raz bol vystavený za hranicami Poľska. Návštevníkom sa tiež páčili aj hradné slávnosti venované uhorskej a poľskej kráľovnej. Priťahovali korunovačné klenoty aj šperky. V skanzene zaujala výstava Od zrnka k chlebu či prezentácia gazdovského dvora a poľných prác. Nechýbali koncerty, divadlá, nové expozície a publikácie. Najbližšie nás čaká po obnove a reštaurovaní sprístupniť na hrade barokový palác Ľubomírskych. Malo by sa tak udiť už v máji budúceho roka.

Zhovárал sa Emil SEMANCO
Foto: autor

V SNN 2/2020
SI PREČÍTATE

■ Nemecko navrhlo koncom minulého roka nový systém prerozdelenia utečencov a vnucuje ho
■ Pripomínáme si významného verejného činiteľa predsedu Matice slovenskej Jozefa Országha
■ Zarážajúco veľa mladých ľudí v Slovenskej republike v súčasnosti neštuduje, ale ani nepracuje

Prezidentka Zuzana Čaputová mieni voľbami zásadne zmeniť Slovensko

Chce zbúrať národný dom a vybudovať európsky palác?

Eva ZELENAYOVÁ – Karikatúra: Ľubomír KOTRHA

V novoročných prejavoch verejných činiteľov výrazne dominovali nastávajúce voľby do NR SR. „Boh nie je stranický,“ povedal v homílii Mons. Stanislav Zvolenský, bratislavský arcibiskup metropolita. „Ak by sme hovorili, že sme to práve my, čo bojujeme za neho, bola by to opovážlivosť,“ ďalej rozvíjal myšlienku pred takým publikom ako prezidentka SR Zuzana Čaputová, predseda NR SR Andrej Danko či predseda vlády Peter Pellegrini.

„Jedni si trúfajú vybudovať spoločnosť, ktorá Boha nepotrebuje, druhí si namýšľajú, že spásu si môžu vydobýť sami,“ pokračoval arcibiskup Zvolenský. Nuž, ktoré strany nepotrebujú Boha? Rozhodne všetky hlásiace sa do spoločnosti progresívcov, ale aj ľavicovo orientované strany a hnutia. Zvolenský však odsúdil aj konzervatívne strany, ktoré „bojujú za neho“, takže aký signál vyslal kresťanom na Slovensku? Nevoľte nikoho? Všetci sú zlí? Po rokoch preferovania KDH zo strany cirkevnej hierarchie je to značný posun. No akú nádej dala kresťanom do volieb najvyššia slovenská katolícka autorita?

■ PRVÝ PREJAV

S istým napätím sa očakával prvý novoročný prejav prezidentky SR Zuzany Čaputovej. Oproti Zvolenskému naznačovala koho voliť. Nebolo ťažké domyslieť si,

že politickú stranu, vďaka ktorej sa stala prezidentkou. V záplave menovania negatívnych javov uplynulého obdobia vyzvala na premenu Slovenska. Aké bolo a je Slovensko vo svojej podstate dodnes? Konzervatívne, hlásiace sa k tradíciám, dedičstvu otcov. Na aké ho chce prezidentka premeniť? Chce zbúrať národný dom a vybudovať európsky palác bez znakov identity? Verme, že nie.

■ VEDIE ZMENA

Niet pochybností o tom, že kadehák bilbord pod názvom ZMENA upúta každého, kto oň zavadí. Ibaže zmenami sa v tomto volebnom období oháňajú takmer všetci, koalíčný Smer nevynímajúc. Únava z politiky visí vo vzduchu, o akú zmenu komu ide, je druhá vec. KDH bolo iniciátorom zmeny aj v roku 1998. A čo priniesla pre občanov? Dostávali sa dialnice? Zvýšili sa platy na dvojnásobok?

■ KUPČIA S BOHOM

Arcibiskup Zvolenský má pravdu v tom, že mnohé strany kupčia s Bohom. Ale nedá sa jednoznačne povedať, ktorá strana si privatizuje Boha, ako to bolo až dosiaľ v prípade KDH. Konzervatívnym voličom novoročné prejavy predstaviteľov štátu a cirkvi veľmi nepomohli. Jedni od zodpovednosti utekajú, iní si robia propagandu priam nehanebne.

Slovenská republika vstúpila do významného roka samostatnej štátnosti

Želajme si viac pozitívnejšieho prístupu

Štefan ZLATOŠ – Foto: Štefan KAČENA

Prvé hodiny nového roka sú tradičným časom príhovorov predstaviteľov štátu k občanom. Prvý január 2020 nebol výnimkou. Sociálne siete takmer okamžite po odvysielaní príhovoru prezidentky Zuzany Čaputovej zaplnili hodnotiace stanoviská laikov aj tzv. komentátorov. Začnime však pri iných autoroch.

Predseda vlády Slovenskej republiky Peter Pellegrini v súvislosti s blížiacimi sa voľbami napríklad vo svojom vyhlásení zdôraznil, že záujmy štátu musia stáť nad záujmami politických strán a jednotlivcov. Spomenul potrebu zodpovednej zmeny a dlhodobej vízie aj v súvislosti s novými výzvami.

■ VIAC POKOJA

„Želajme si preto všetci v novom roku, aby sme si aj napriek vypätému predvolebnému času zachovali medzi sebou základnú ľudskú slušnosť, širili viac pokoja ako nenávisti a udržali Slovensko

demokratické a stabilné. Tieto hodnoty si musíme zachovať aj po parlamentných voľbách,“ vyzval predseda vlády.

Podľa predsedu Národnej rady Slovenskej republiky Andreja Danku budú „najväčšou výzvou pre Slovákov v roku 2020 parlamentné voľby a to, aby sa legitímne podarilo zostaviť novú vládu“. Varoval, že „máme tu veľa nezrelých politických strán, ktoré nie sú schopné udržať svoje poslanecké kluby, a vidím to ako rok, keď dôjde k veľkej skúške politickej vyzretosti slovenského národa“. Podľa Andreja Danku je dvadsaťsedem rokov štátnosti krátky čas, aj keď

sa počas neho veľa podarilo. „Niektoré štáty sa vyvíjajú stáročia a my často trpíme na to, že nemáme takú politickú kultúru, ako majú vyspelé národy, ktoré neexperimentujú na novovzniknutých stranách, ale si uvedomujú, aké dôležité je mať stabilnú vládu a stabilné poslanecké kluby,“ konštatoval.

■ ZA AKÚ ZMENU?

V súvislosti so zmenou, o ktorej v novom roku hovoria niektorí politici, Andrej Danko povedal: „O zmene netreba rozprávať, zmeny treba realizovať.“ A v tejto súvislosti zdôraznil, že

nepatrí medzi politikov, ktorí budú dlhé roky len rozprávať. Podľa neho však určite zmena nemôže byť bezhlavá. Podstatné pre neho ako politika je to, že Smer-SD posledné štyri roky nevládol sám.

Predseda Národnej rady Slovenskej republiky Andrej Danko adresoval na prahu nového roka občanom toto posolstvo: „Dovoľte mi, aby som zažehal všetkým Slovenkám a Slovákom a aj národnostným menšinám, aby boli hrdí na našu mládú demokraciu, ktorá po rokoch trápenia a stáročiac ťtlaku našla svoju cestu a zaradila našu vlasť medzi

úspešné európske republiky. Prajem nám, aby sme boli pozitívnejší, aby sme boli uvedomelejší a aby sme nezabúdali na svoju históriu, z ktorej sa máme poučiť v budúcnosti.“

■ ROK PRÍLEŽITOSTÍ

Prezidentka Slovenskej republiky Zuzana Čaputová v novoročnom príhovore akcentovala, že rok 2020 je rokom príležitostí. Podčiarkla potrebu dotiahnuť zmeny v zdravotníctve, nutnosť postarať sa o seniorov aj potrebu rozumných investícií v školstve. Odstrániť podľa nej treba nedostatky právneho štátu. Vyzdvihla potrebu dôvery a solidarity, kritizovala hrubosť a manipuláciu vo verejnej debate. Občanov vyzvala, aby vo februárových parlamentných voľbách prišli voliť. „Odstránime choroby mladšej demokracie v podobe nedostatkov právneho štátu a naplno využijeme potenciál, ktorý naše Slovensko má. Spoločne v spolupráci pri pestrostrannom názore a postojoch, s úctou k pravde a s ľudskosťou,“ vyhlásila v prejave k občanom prezidentka.

VŠIMLI SME SI

Koncom minulého roka vyšla vo vydavateľstve Espero kniha kresleného humoru Ľubomíra Kotrhu Slovensko – 30 rokov slobody. Je to svojim spôsobom unikát, veď na päťsto šesťdesiatich štyroch stranách prináša humorne ilustrované dejiny Slovenska za uplynulé tri desaťročia. Je najväčšia aj najťažšia kniha kresleného humoru na Slovensku. Päťstopäťdesiat karikatúr v nej je viac-menej chronologicky usporiadaných tak, ako ich autor Ľubomír KOTRHA nakreslil a slovenské noviny a časopisy – aj SNN, uverejňovali.

Humoristova kreslená kronika

Unikátna kniha – kronika tridsaťročnej cesty Slovenska očami a perom humoristu

Spolupráca vydavateľa Petra Baláza so známym karikaturistom sa začala pred desiatimi rokmi vydaním Zlatej knihy slovenského humoru – najväčšou zbierkou vtipov na Slovensku, v ktorej je na štyristo dvadsiatich stranách publikovaných vyše tritisíc päťsto vtipov v päťdesiatich kategóriách. Do zbierky prispel aj Ľubomír Kotrha, keď každá kapitola sa začínala jeho kresleným vtipom. Keďže sa kreslenému humoru venuje profesionálne už vyše pol storočia, opäť v spojení s tridsiatym výročím nežnej revolúcie sa naskytla dobrá príležitosť pripomenúť takouto formou jedno i druhé jubileum, veď porevolučné obdobie až po rozdelenie Česko-Slovenska bolo logicky veľmi plodné na zobrazovanie prebiehajúcich udalostí aj humornou formou. Vďaka pohotovému a vtipnému kresliarovi a tejto knihe si ich môžeme pripomínať aj takouto humornejšou, ironickejšou formou. Nápadov a tém v politike či bežnom živote na takéto kreslené glosovanie bolo naozaj požehnané. Ako rámcuje vydavateľ Peter Baláž: „Asi málokde a málokedy sa podarí mať takúto výstižnú kroniku – tým skôr, že je od jedného jediného autora, ktorý s ostrovtipom seba vlastným zobrazuje naše dennodenné problémy a (najmä) politické šarvátky.“ Pritom Kotrha nikomu „nenadružuje“, ani nikoho nešetří. Kniha sa objavila na knižnom trhu pred Vianocami, kde ju záujemcovia mohli nájsť už od 10. decembra.

Michal SITNIK

Rady neprajníkov v Bruseli vystužili ďalší slovenskí europoslanci

Čierne mačky na úspešnej slovenskej ceste

Vladimír Mináč, jeden z našich najvýznamnejších spisovateľov 20. storočia a excelentný esejista, uviedol do slovenskej frazeológie termín národné bezdomovectvo. Mináč to vyslovil v čase, keď slová ako národ a vlasť boli zbavené pôvodného obsahu a nahradené všeobecnými pojmami ako ľud a proletársky internacionalizmus. Zdá sa, že ani po nežnom prevrate sa toho veľa nezmenilo. Národné bezdomovectvo sa stalo symptómom doby, v ktorej žijeme ako občania Európskej únie, pričom sa nezaujímate o to, akí bezdomovci reprezentujú „túto krajinu“ v Európskom parlamente za lukratívny európsky plat.

Ak sme donedávna mali v Bruseli len istého Ivana Štefanca, známeho nenávisťnými výpadmi proti vláde Slovenskej republiky, a istého slovenského europoslancu Pála Csákyho, zastupujúceho maďarský FIDESZ, tak po posledných eurovoľbách k Štefancovi pribudli ďalší dvaja neprajníci Slovenska – Michal Šimečka a Lucia Ďuriš Nicholsonová. Nad aktivitami týchto ľudí by sme mohli mávnuť rukou, veď pší hlas do neba nejde, keby neboli aj hanbou všetkých Slovákov, nielen tých, ktorí ich zvolili. Europoslanc za KDH Ivan Štefanec kydal na Slovensko v európskom auditórii, hlásal bludy, že v slovenskom poľnohospodárstve sa dejú zločiny, a doviedol na Slovensko vyšetrovaciu komisiu. Tento pán nemá o slovenskom poľnohospodárstve ani šajnu a jeho vyšetrovací výlet z Bruselu za košíckymi farmármi vyznel trápne. „Hanbím sa za neho,“ povedal o ňom premiér Peter Pellegrini.

Europoslankyňa Lucia Ďuriš Nicholsonová ktorá doma vidí len samé „čierne mačky“, sa najnovšie

blysla v rozprave EP takto: „Právny štát v týchto krajinách (na Slovensku a na Malte) rozobrali mafiánske

ČO INÍ NEPIŠU

vlády doslova na súčiastky. Zatiaľ čo Brusel vysiela delegácie a píše uznesenia, skorumpovaní politici v týchto krajinách využívajú čas na dezinformačné kampane, obviňujú Soroša, mimovládky a v ľudoch vyvolávajú pocit, že pravda už nemá žiadnu cenu.“ Zvláštne je, že to hovorí europoslankyňa za SAS, ktorej šéf rozobral právny štát na súčiastky, keď z pozície predsedu parlamentu rokoval s megamafiánom Kočnerom o kupovaní hlasov v NR SR v záujme zvolenia Dobroslava Trnku za generálneho prokurátora. Fakty však neprestanú existovať len preto, že ich ignoruje Nicholsonová.

O Slovensku ako o unesenom štáte hovoril v Európskom parlamente aj Michal Šimečka a volal po silnom európskom prokurátorovi a sankciách. Čo k tomu dodať? Možno iba slová Konrada Adenauera, niekdajšieho nemeckého kancelára: „Pán Boh stanovil medzi ľudskej múdrosti, ale nestanovil žiadne medze pre ľudskú hlúposť – a to nie je fair!“

Ľudovít ŠTEVKO
Karikatúra: Ľubomír KOTRHA

Do akého roka (asi) kráčame

Ivan BROŽÍK

Znie to tak zvláštne, vstúpili sme do dvadsiatych rokov. Opäť sú tu tie výnimočné dvadsiate roky. Tie z minulého storočia predstavujú jedno z najpohodovejších období v novodobej histórii. Po skončení vojny sa všetci túžia baviť, uvoľňujú sa mravy aj atmosféra. Veselo a často sa navštevujú kaviarne, kde počuť narážanie šálok do podšálok, bary sú plné smiechu, tanca a džezu. Sexybarové speváčky sa vinú okolo mikrofónu v sprievode černošských hudobníkov. A pohodová je aj móda. V roku 1916 vydal americký časopis Harper's bazaar fotografie šiat s dĺžkou sukne do polovice lýtok bez volánov. Bol to jeden z prvých modelov legendárnej Coco Chanel...

Na prelome rokov sa to u nás priam hemžilo publikovaním údajných proroctiev Baby Vangy, veštami veštkyne Zany a mno-

hými inými „zaručenými“ víziami a predpoveďami toho, čo nás čaká v nových dvadsiatych rokoch. Žiaľ, už menej sa cítujú zdroje takpovediac dôveryhodnejšie. Napríklad nemecký Der Spiegel avizuje, citujeme doslova, „katastrofický rok pre automobilový priemysel v Európe“. Pre Slovensko je to mimoriadne zlá správa, hoci aj tá je zatiaľ iba v podobe predpokladu. Ale čo sa čo máme zaoberať „nejakými autami“, keď v centre pozornosti sú parlamentné voľby.

Slováci v uplynulých desaťročiach žili asi najviac politikou. Aj keď štatistiky o ich účasti na akýchkoľvek voľbách skôr potvrdzujú opak. To je taký náš svojrázny a takmer národný zvyk. Politizovať o všetkom a všade, s kýmkoľvek a kedykoľvek, ale ak ide o zodpovednosť rozhodnúť sa, zaujať postoj a zúčastniť sa na voľbách, to rad-

šej do záhrady alebo nákupného centra. Vzhľadom na termín tohtoročných parlamentných volieb – 29. február – však aspoň to prvé tentoraz nehrozí. Inak povedané, zodpovedný občan by mal ísť voliť. Nie je to jeho povinnosť, ako sa

KOMENTÁR

nám to zvyklo do hláv zafixovať ešte v predchádzajúcom „starom“ režime, ale je to prejav občianskej zodpovednosti. Ukázať politikom a všetkým tým, ktorí z tých či oných dôvodov bažia po moci, že občan si predstavuje budúcnosť svojho štátu takto, a nie inak.

Je na to veľa dôvodov. Nachádzajú sa už v signáloch, ktoré vysielajú viacerí politici a niektoré inštitúcie. A signály v politike sú oveľa viac smerodajné ako vešty a hádania. Treba pozorne čítať aj tie

z prezidentského paláca, hoci interpretované nateraz kadekým, iba nie hlavou štátu. Vyjadrenia jej hovorca sú však dostatočne autoritatívne, aby sa oplátilo brať ich aj vážne.

Medzi sviatkami sme počuli jedno z nich, a to nám ponúklo niekoľko možných povolebných modelov. Nijako nevyvrátilo jedno zo skorších konštatovaní, a síce to, že „prezidentka nemusí poveriť zostavením vlády politický subjekt, ktorý vyjde z volieb ako víťaz“. No skutočne nemusí, ale bolo by to mimoriadne nezvyčajné, a to je slovo nezvyčajné v tomto zmysle naozaj veľmi výrazným eufemizmom. Na druhej strane, súdiac podľa vyjadrenia hovorca, prezidentka nebude príliš naklonená ani nejakému zlepeniu množstva malých, ledva päťpercentných strán. Vidí v ňom veľkú a rýchlu nestabilitu už po niekoľkých mesiacoch od volieb. Aby sme boli úplní, prezidentka vzhľadom na výsledok volieb nevylučuje ani ďalšie dve možnosti – vznik úradníckej vlády alebo vypísanie predčasných volieb. Umožňuje to aj Ústava Slovenskej republiky.

A tak sa teda vraciame k tomu, že rozhodnúť by mali voliči, a to je možné iba aktívnou účasťou na voľbách. Napokon, v zastupiteľskej

demokracii by skutočne mali rozhodovať voliči a potom politici nimi zvolení „iba“ vykonávať ich vôľu.

V týchto dňoch nám politici predkladajú účty. Dozvedáme sa, koľko nás stálo ich funkčné obdobie a čo sme počas neho ako občania za tie peniaze dostali. Zdá sa nám to dosť? Potom voľme kontinuitu. Ak sa nám to zdá málo, voľme zmenu. Všetci tak môžeme prispieť k tomu, že obraz dvadsiatych rokov tohto storočia a tisícročia na Slovensku bude taký, aký si bude želať väčšina z nás. Aktívna väčšina.

Pred sto rokmi sa začínalo vo svete obdobie veselosti, radosti, rozmachu. Netrvalo dlho a vystriedala ho veľká kríza. Poučili sme sa alebo nie? Sme už dostatočne politicky aj ekonomicky vspeli na to, aby sme zvážili, kadiaľ sa Slovensko bude uberať ďalšie roky? Máme možnosť reparátu udalostí, ktoré sa odohrali pred sto rokmi, v desaťročí, vyzerajúcom navonok ako oáza pokoja a blahobytu. Varovanie nemeckých ekonómov v tamomšom renomovanom týždenníku treba brať vážne. Aj preto treba využiť čas nastávajúcich týždňov na rozumné zvažovanie. Aj napriek tomu, že mediálna masáž bude určite brániť čomukoľvek rozumnému.

Dobruo slovo Slovenkám a Slovákovi

Július LOMENČÍK

V jedinej istote plynúceho času, v kolobehu ľudských strát, nálezov a nachádzaní sa v pravidelnom rytme svetla a tmy striedajú dni, povedané s poslom Slova – Milanom Rúfusom – „ako bystriny“ zurčiace čistotou života „po horských svahoch, ako stužky oranžové vo vrkoč žitia vpletené“. V zhone ubiehajúcich sekúnd, minút a hodín akoby s každodenným putovaním slnka ubiehali za horizont hôr čoraz rýchlejšie.

Cez otvorenú kozmickú dráhu tak vplával do nášho priestoru opäť nový rok, znamenajúci už prólog pre ďalšie desaťročie 21. storočia. A tak naliehavo vystupuje otázka, či vytvorí lepší priestor pre každodenné stretávanie sa aj prostredníctvom slova, povedané s Jánom Kostrom, s Človekom. Všetko to ostáva viac-menej v rovine otázok.

Lebo čo je to vlastne budúcnosť? Pre mnohých pojem, do obsahu ktorého sa veľakrát vkladá, resp. odkladá všetko, čo vyvoláva nespokojnosť v prítomnosti. Ľudské pohľady do budúcnosti bývajú rozmanité. Niektorí od nej očakáva

POZNÁMKA

nový život plný ruchu, vzruchu..., iný naplnenie svojich skrytých snov a túžob, iný rozprávkový život, dosiahnutie lepšieho finančného ohodnotenia... Dá sa však vôbec niečo predpovedať v rovine Slova, keď sa všetko neustále mení a dnešné sa odvíja len z toho včerajšieho? Kto pomôže odhaliť toto tajomstvo? Pomôže veštica!? Alebo si pomôže každý smrteľník sám?

V otázke budúcnosti je každý odkázaný sám na seba pri hľa-

daní odpovede, ktorá napokon aj tak bude len s ručením obmedzeným. Čo je teda budúcnosť? Most, ktorým prechádzame v zlomku sekundy z minulosti cez prítomnosť na breh niečoho neznámeho? Aj keď nevieme, čo tam môžeme nájsť, predsa len niečo očakávame. Možno niekoho kto pomôže..., podá ruku..., možno... Reklamné slogany blíkotajúcich a šuchotajúcich médií nás presviedčajú, že tie vytúžené „tri vlasy deda Vševeda“ nám zabezpečia neobmedzené možnosti rôznych hier, výhier, zábav, šou... Dobroprajní rozprávkari prostredníctvom primitívnych sloganov si takto chytajú mnohé nerozmýšľajúce a bezmyšlienkovité „ovečky“, ktoré po dôkladnom ostrihaní nechajú napospas na trhovisku slov, v ktorom si trhá každý to svoje v prospech svojich záujmových skupín.

V uvažovaní sa dá prísť i k vysloveniu optimistickej prognózy smerom do budúcnosti, že základom prirodzeného ľudského šťastia pre každého človeka aj v roku 2020 bude len samotný Človek, ale povedané s Miroslavom Válkom „z mäsa a kostí, a nie stroj, bože môj“. Znamená to bude život človeka v človečenskom spoločenstve ľudí aj na Slovensku – v jeho údoliach, na rovinách, ale i vrškoch – pomocou slov, ktoré by nemali byť len lacnými jarmočnými rekvizitami tváriacimi sa módne a moderne.

Má takáto prognóza úspech zvíťaziť v budúcnosti...? To už záleží na každom Slovákovi a Slovenke, či v komunikácii s druhým bude hľadať vzájomné porozumenie s cieľom obohatiť život na tomto kúsku svetového priestoru. Vo vzájomnom spolunažívaní nielen matičiarov, ale všetkých ľudí dobrej vôle medzi Dunajom a Tatrami, tak aj dobrým slovom slovenským – naplneným nielen bojom, konšpiráciou, ale i mierom, úctou a toleranciou úctou – si vzájomne pomáhajme. Určite to v súčasnom hluku množstva aj „prázdnych slov“ pomôže nie prežívať, ale žiť plnohodnotný život i v roku 2020.

SPOZA OPONY

S minulým rokom sme sa lúčili záplavou úvah o tom, ako sa odvinuli udalosti pred troch desaťročí. Dali nám pomerne jasnú odpoveď na kľúčovú otázku, ako sa to zbehlo, že prezidentom sa stal Václav Havel, a nie Alexander Dubček. Je to aj dnes zaujímavé preto, aby sme v tomto roku volieb videli, ako sa vlastne robí politika. A zároveň aj to, čo sa pri prudko valiacich udalostiach deje s nami Slovákmi. Vtedy v decembri '89 to bolo vlastne pár dní, dvadsaťdva, v ktorých sa všetko zomlelo. Podľa českých svedkov už vtedy išlo o to, aby sa zabránilo priamej voľbe prezidenta a aby sa zabránilo konaniu referenda. Prečo? Lebo Česi by volili Havla a Slováci Dubčeka. Problém bolo treba vyriešiť aj preto, aby sa zabránilo dramatickému rozpadávaniu štátu...

Ešte koncom novembra rátať pražské Občianske fórum s kandidatúrou Dubčeka, ale už 6. decembra sa Havel rozhodol kandidovať za prezidenta a 10. decembra oznámili, že Havlova kandidatúra je po dohode

Občianskeho fóra a slovenskej Verejnosti proti násiliu. A 12. decembra s návrhom kandidatúry Dubčeka na prezidenta prišla Slovenská národná rada na čele s R. Schusterom. Dubčekovu kandidatúru podľa čes-

rokovania a dohody zabránili. Nijaká priama voľba prezidenta sa nekonala. Nebolo však jednoduché a ľahké vyrovnať sa s fenoménom Dubček.

V tej skrumáži udalostí bolo však treba okrem iného dostať

jem o udalostiach pred troch desaťročí s prof. Ivanom Lalahom, bratom chýrneho maliara Milana a autorom početných vedeckých publikácií a prác, okrem iného bol vedúcim autor-ského kolektívu diela Alexander

Dubček prijal kandidatúru predsedu Federálneho zhromaždenia s tým, že vo voľbách v júni 1990 Havel odstúpi a kandidovať bude Dubček. Keď Havel odišiel, Dubček sa Lalahovi pochybovačne vyjadril, či to skutočne tak bude, či ten sľub dodrží. Potom, ako vyplynulo z Lalahovej výpovede zachytenej aj v niektorých jeho vedeckých prácach, skutočne taký prísľub odznel, ale pri neskoršom pátraní po dokumente vedúci prezidentskej kancelárie z Prahy oznámil, že nijaký záznam sa nezachoval.

Jeden z priamych českých svedkov dnes hovorí, že ľutuje, že Havla zvolili jednoglasne a v zákulisných dohodách s komunistickými poslancami nezariadili, aby aspoň zopár hlasov bolo proti. Tak by Havel nebol zvolený jednoglasne ako predtým Gottwald, Zápotocký, Novotný, Svoboda, Husák, lebo „ten les rúk, tá jednoglasná voľba charakterizuje našu slávnú revolúciu, ktorá bola vyjednaným odovzdaním moci, teda prevratom. Moc sa sama vzdávala, strkala nám do rúk moc a jej insignie“. Všade v Európe sa pomery už zmenili, my sme „štrngali ako poslední“.

Prečo je minulosť taká poučná

Dušan D. KERNÝ

kého historika Jiřího Suka podporili všetky slovenské inštitúcie a organizácie, len VPN nie, tej Dubček prekážal, chceli presadiť liberálnu demokraciu, a keďže v politike vtedy VPN dominovala, bolo to rozhodujúce. Tento problém sa nedal vyriešiť ani priamou voľbou a ani referendum. Bolo jasné, že šance vtedy najznámejšieho Slováka na svete v porovnaní s pomerne málo známym Havlom boli veľké. Nerozhodla teda ani priama voľba a ani referendum, tomu zákulisné

Alexandra Dubčeka do parlamentu, muselo sa zariadiť, aby niekde na Slovensku bol zvolený za poslanca, a tak by mohol byť potom zvolený za predsedu Federálneho zhromaždenia. Prítom bolo treba presadiť, aby sa dovtedajší riadne zvolený predseda FS funkcie vzdal! Ale Dubčeka bolo treba tiež presvedčiť, lebo sa nechcel vzdáť možnosti nahradiť Husáka v kresle prezidenta, Husák po dohode 10. decembra z úradu odstúpil. Už niekoľko týždňov debatu-

Dubček, jeho doba a súčasnosť. V tých debatách neraz spomína, že bol v bezprostrednej blízkosti Dubčeka, keď išlo o jedno z rozhodujúcich stretnutí s Havlom. V osobnom rozhovore termín „v bezprostrednej blízkosti“ nahradil lapidárnym: bol som v Dubčekovom dome v susednej izbe, keď 20. decembra na ceste do Košíc prišiel z bratislavského letiska Václav Havel a osobne sa uisťoval, či Dubček prevezme funkciu predsedu FS, rokovali o tom, aby Alexander

SEBAOBRAÑA

Pre finančnú stabilitu Slovenska je rizikom číslo jeden rast úverov domácnostiam. Dlhodoboto tvrdia predstavitelia Národnej banky Slovenska. Rast úverov domácnostiam je naozaj zárajúci. V porovnaní s ostatnými krajinami Európskej únie možno podľa odborníkov hovoriť o najrýchlejšom raste úverov. Rovnako najvyšší rast v rámci celej Únie zaznamenala aj zadlženosť slovenských domácností. Dôležitým faktorom v tomto prípade je aj jedna z najvyšších mier vlastnictva nehnuteľností v Únii, ktorá je však v dlhodobom horizonte neudržateľná. Citlivosť domácností zvyšuje tiež skutočnosť, že majú najmenej čistých finančných aktiv v pomere k hrubému domácomu produktu v EÚ.

Rozvahu aj v núdzi

Ďalším zlým signálom je koncentrácia úverov na bývanie. Zhrnuté a zjednodušené – obyvatelia Slovenska majú čoraz menej peňazí v pohotovostnej podobe, či už na účtoch, alebo v domácej rezerve, a majú čoraz viac a čoraz vyššie dlhy. Bývanie sa bez často celoživotného zadlženia prakticky zaobstarať nedá. Klesá aj schopnosť splácať pôžičky v dohodnutých podmienkach, teda v intervaloch a v sumách. Bankový sektor reagoval, a tak sa od začiatku roka 2020 logicky sťažil prístup k bankovým úverom. Finančné ústavy totiž v oveľa väčšej miere dbajú na to, aby dlžníkom zostala na bežné krytie potrieb vyššia časť z príjmu. Na druhej strane, za týchto nových podmienok už nie každý dostane od bánk toľko peňazí, koľko si potrebuje požičať. Lenže, tu je jadro problému. Tie peniaze jednoducho mnohí potrebujú. Buď na splatenie dávnejších dlhov, alebo na vyrovnanie kríz v osobných či rodinných rozpočtoch. Riešenie to síce nie je, ale zdá sa, že mnohí to považujú za odsunutie obrovských problémov na čas, keď predpokladajú, že ich budú schopní riešiť.

Tu si však treba dávať veľký pozor na to, akým spôsobom a od koho, ak nie od bánk, získať ďalší úver. Najnovšie sa u nás udomácnili podvody s takzvanými disponibilnými účtami. Podvodníci si na zozname dlžníkov, ktorý je verejný, veľmi ľahko a legálne zistia, kto je vo finančnej núdzi. Adresára a telefónne zoznamy napriek platnej smernici o povinnosti utajovať osobné dáta sú často a dobre obchodovateľným tovarom. A tak sa zadlženému občanovi takmer s istotou ozve časom ponuka na poskytnutie pôžičky. Stačí, aby si „iba“ založil nový bankový účet a umožnil poskytovateľovi pôžičku, aby s ním disponoval. Potom tam naozaj slúbená pôžička príde. Málokto si však uvedomí, že takto pomáha čiernej ekonomike, inak napísané, že sa podieľa na prani špinavých peňazí, ktoré by inak bankovými systémami pri dnešnej legislatíve nemohli prejsť. A to sa vlastne človek dopúšťa trestného činu, a je jedno či vedome, alebo nevedome. Neznalosť zákona totiž neospravedlňuje.

A tak popri existenčných ekonomických problémoch sa občan dostane aj na rovinu trestno-právnej zodpovednosti s hroziacim verdiktom súdu „vinný“ a možnosťou nepodmienečného trestu odňatia slobody na súdom vymeraný čas.

Ján ČERNÝ

Publicista a spisovateľ Dušan MIKOLAJ sprístupnil hviezdne posolstvo Jána Zoričáka

Príbeh o svetoznámom sklárovi spod Havrana

Dušan D. KERNÝ – Foto: archiv autora, internet – zdroj: bystricoviny.sk

Na prahu roka s príspevom Fondu na podporu umenia jeden z najdôslednejších slovenských autorov, ktorého múdre novoročné slová esejí kolujú po internete, Dušan MIKOLAJ vydal knihu *Šťastné okolnosti Jána Zoričáka*. Tým nám prakticky venoval pohľad do sveta svetového sklára, reprodukcie jeho výnimočných diel máme sprístupnené na dosah v rozumnom praktickom formáte výtvarne i graficky zaujímavej knihy. Dušan Mikolaj, ktorý patrí do širšieho okruhu autorov SNN, si získal rešpekt nielen laickej, ale najmä odbornej verejnosti. Za dlhoročnú významnú prácu pri propagácii výtvarného a slovesného umenia a za rozvíjanie národných kultúrnych tradícií ho Nadácia Matice slovenskej ocenila cenou Milana Thomku Mitrovského a za svoje diela z oblasti literatúry faktu získal medzinárodnú Cenu Egona Erwina Kischu, ako aj národnú Cenu Vojtecha Zamarovského.

• Ako dlho si sa zaoberal osobou francúzskeho sklára pôvodom zo Slovenska?

Nie je to osoba, ale osobnosť, a v podstate sa ním, jeho životným osudom, ako aj dielom a výstavami, osobitne na Slovensku, zaoberám, vlastne sa ani nedá povedať, že zaoberám, skôr sa spolu s ním a s jeho dielom zžívam plus mínus desaťročie, prešiel som s ním pozoruhodné výstavy na Slovensku, neraz som bol u neho doma...

• U neho doma znamená vo Francúzsku, však?

Áno, udomácnil sa po roku 1970 vo Francúzsku, jeho súčasný domov je pod Savojskými Alpami na brehu Annenského jazera, je to kraj horských panorám, možno aj preto sa stal pre rodáka spod Havrana v Belianskych Tatrách domovom.

• Predchádzajúce tvoje dielo má názov *Odrôtovaný svet Karola Guleju* a je o osudoch slovenských drotárov, prirodzene sa núka otázka, čo obe knihy okrem autora spája?

Kniha o Gulejovi zachytáva osudy slovenských drotárov, ich putovania svetom, a to, čo zanechali, ich mnohé umelecké diela – jednoducho je to o slovenských osudoch vo svete. Pokiaľ ide o Jána Zoričáka (*1944), rodáka zo ždiarskej drevenice, ktorý sa stal napokon priekopníkom modernej sklárskej tvorby a zakladal medzinárodné sklárske stredisko v Aix en Provence a jeho diela sú v zbierkach múzeí, galérií a umeleckých fondov po celom svete, tak to je osud, ktorý nemožno obísť. Pre mňa to nebola téma knihy. Nechcem voliť nadnesené slová, ale tých desať rokov spoločného kontaktu, či už na Slovensku, alebo v jeho francúzskom domove, bolo pre mňa hlbokým ľudským zážitkom. Pomaly

Publicista a spisovateľ Dušan MIKOLAJ, laureát viacerých prestížnych literárnych cien, zúročil desaťročie bezprostredných kontaktov a stretnutí so svetoznáмым sklárom Jánom ZORIČÁKOM v presvedčivom beletristickom tvare.

sa rodili výpovede o živote a práci, o peripetiách, ktoré zažíval po roku 1970 v cudzine – pri nezvyčajne dramatickom budovaní nového domova vo Francúzsku.

• Videl som strhujúcu výstavu Zoričák sa vracia v mimo-riadnom prostredí bývalej elektriárne, dnes vďaka manažérskejmu talentu pani riaditeľky Anny Ondrušekovej, na stredoeurópske pomery výnimočne originálnej galérie v Poprade. Umožnilo mi to zažiť osobne to pôsobenie sklárskych diel na tému vesmír; jednoducho je to veľké obohatenie vidieť, čo dokáže zo skla vytvoriť mohutný Zoričákov talent. Ty si o výstave *Iskrenie svetla* písal, keď bola v roku 2017 v galérii v Čadci v SNN č. 43.

Téme vesmír venoval Zoričák celú výstavu *Iskrenie svetla*, lebo, ako som to vtedy formuloval, zotrvala s nebotyčným vesmírom v nepretržitom tvorivom kontakte. Okrem inšpirácií, ako napríklad sklenej sochy *Vesmírny kvet*, vytvoril originálne v skle zatavené por-

tréty Kopernika, Galileiho alebo amerického astronauta so slovenskými kysuckými koreňmi Eugena A. Cernana. Len na Slovensku usporiadal okolo dvadsaťpäť výstav, prevažne v Poprade a v Kežmarku, teda prakticky v rodnom kraji, a vyvrcholilo to vlni v auguste otvorením trvalej inštalácie diel v Stone Art Galery....

• Nemali by sme sa však nechať pomýliť anglickým názvom, ide takrečeno o rodnú

živ a prežíval mnohé. Nemáme pred sebou výsledok niekoľkohodinového novinárskeho rozhovoru, ale mozaiku života skladanú po dlhé druhé desaťročie dvadsiateho prvého storočia. A to tak slovom, ako aj obrazom. Iste, v rozhovoroch prišlo aj na národné, slovenské...

Nuž, všetko, čo sa dalo, som zachytil v knihe. Z toho, čo tam je, možno zaujme povzdych umelca, ktorého, keď predstavujú vo svete ako občana Francúzska, pripome-

Umelecký sklár Ján ZORIČÁK pochádza zo Ždiaru, kde sa narodil pred sedemdesiatimi šiestimi rokmi, ale druhým domovom sa mu stala rovnako hornatá časť Francúzska v Savojských Alpách pri Annenskom jazere.

drevenicu Jána Zoričáka, nositeľa vysokých francúzskych, ako aj slovenských štátnych vyznamenaní... A vďaka knihe *Šťastné okolnosti Jána Zoričáka* máme pinokrový obraz človeka a umelca, ktorého diela si získali svetové uznanie, musíme povedať že prvú priekopnícku prácu tohto druhu, autora, ktorý

nie, že je naturalizovaný Slovák. A ako taký si myslí, že ani v samostatnom štáte sme si svoje vlastné sebaavedomé kritériá ešte naplno ich nepresadili, ba ani nenastofovali, náš postoj býva vlažný, pritom Slováci majú obrovský vzdelanostný potenciál, no vernosť k vlastnému pôvodu akoby prestala byť určujúca.

O ČOM JE REČ

Názov románu Tomáša Winklera som trochu upravil, pri príležitosti jeho osemdesiatky, ktorú oslávil práve tretieho januára 2020, chcel som vysloviť zopár vreých slov, začať jubilatovi vefa zdravia a osobnej pohody. Citím morálnu povinnosť spomenúť toto jeho vzácné jubileum. K Tomášovi ma viaže päťdesiat rokov priateľstva: keď som nastúpil začiatkom roka 1969 do Literárneho archívu Matice slovenskej, on bol ešte zástupcom šéfredaktora dvojtyždenníka *Matičné čítanie*. No krátko na to začali v Matici politické previerky a čistky, pri ktorých zlikvidovali komunistickí papaláši celú redakciu kultúrneho časopisu. Po polstoročí sa mi chce napísať, že to boli vzrušujúce dramatické časy, pravda, keby vtedy nešlo o holú existenciu. Tomáš to svinstvo, pri ktorom podaktorí matiční kolegovia prirýchlo obrátili kabáty a začali asistovať súdruhom z okresu, opisuje v románe. Niektorým zmenil mená, no nie je ťažké ich dešifrovať, a tak popri Pávovi, Kučerovi (v románe Kučerák), Martákov (Hanták) figurujú i ďalší, pri ktorých sa ešte dnes dvíha žalúdok. Všetko riadili funkcionári z OV KSS. „Mar-

tinští zločineckí komunisti sú dávno preč, pre tých, čo zabúdajú, pripomeniem aspoň mená niektorých z nich, tých najkrvilejších: Lezo, Tokár, Caban...“ napísal v poslednom čísle *Slovenských Pohľadov* (12/2019) Tomáš Winkler v črte o Milanovi Ferkovi. Pri rozpamätávaní na tie „choré“ časy „konsolidácie“ sa ešte i dnes smejem na epizóde, keď Ivan Kadlečík „občúral“

... dlho budeme živi

Peter ŠTRELINGER

straníku legitimáciu, ktorú od neho žiadali, aby ju po vylúčení z KSS odovzdal. I táto udalosť sa ocitla v autografii. Po vyhodení z Matice sa Tomáš Winkler nemohol zamestnať ani ako smetiar či skladník syrov, napokon našiel miesto ako ošetrovateľ v psychiatrickej liečebni v Sučanoch. I odtiaľ však musel odísť. O jeho ďalšie zamestnanie som sa zaslúžil ja. Vďaka tomu sa mihne v jeho autobiografickom románe ako začínajúci spisovateľ Fero Dvorský, ktorý Tomášovi Wavrenčíkovi (Winklerovi)

vybavi miesto u svojho svokra, kde nastúpil ako dispečer dopravy vo Váhostave pri stavbe priehrad Lipťovská Mara a Čierny Váh. Naše kamarátske stretnutia s Tomášom vyústili do literárnej spolupráce. Ani neviem, kedy sa zrodil nápad, že na Slovensku chýbajú diela, ktoré by priblížili životné osudy významných spisovateľov od čias obrodenia. Tak vznikli prvé životopisné

písané poviedky, uverejnené sprvu v časopisoch, pravda, iba pod mojim menom, pretože Tomáš mal zákaz publikačnej činnosti. Tento zákaz nevydal žiaden súd, praktizoval sa len na základe pokynov komunistických normalizátorov. Aj zoznamy zakázaných autorov boli neverejné. Prvý diel rukopisu životopisných poviedok Kto proti osudu som zanesol do Vydavateľstva Tatran vedúcemu redaktorovi Štefanovi Drugovi, ktorému sa veľmi zapáčil a zaradil ho na vydanie do Hviezdoslavovej knižnice v roku

1976. Veľakrát som mal nutkanie prezradiť, že spoluautorom knihy je Tomáš Winkler. No on ma zaprisahal, aby som to v nijakom prípade neurobil, ak chceme, aby kniha vyšla. I Tomáš, i ja sme verili, že raz pravda bude musieť vyjsť najavo. Treba si uvedomiť, že vydanie našej knihy sa pripravovalo v období, keď normalizácia frčala na plné obrátky. V roku 1977 predsa vyšla „charta“ – a náš druhý diel Kto proti osudu v roku 1978. Skutočnosť, že autorom je „mladý začínajúci autor“, mala svoje dôsledky. Kým prvý diel vyšiel vo vysokom náklade pätnásťtisíc výtlačkov, druhý diel iba v náklade päťtisíc. Zlé jazyky tvrdili, že príčinou korekcie výšky nákladu bol vraj privysoký honorár pre onoho mladého autora. Pravdu o spoluautorstve Tomáša Winklera pri knihe Kto proti osudu som vyjavil hneď po páde komunizmu v roku 1989. Matica slovenská v roku 2014 pripravila nové rozšírené vydanie Kto proti osudu v roku 2014. Začiatkom osemdesiatych rokov sa politická situácia trochu zmiernila. Tomášovi Winklerovi v roku 1982 vyšla už monografia o J. M. Hurbanovi Perom a mečom pod vlastným menom. Ešte pred pádom komunistického režimu aj ďalšie knihy Život zvoniaci činom (1988) a Cesty na popravisko (1988).

Nehrozí nám len zmena vlády, ale aj charakteru Slovenska Ľudí vedú tie isté úmysly ako pred tisícročiami

Eva ZELENAYOVÁ – Karikatúra: Andrej MIŠANEK

Skončil sa mimoriadne náročný predvolebný rok 2019 a onedlho znova pristúpia občania Slovenskej republiky k urnám, aby si zvolili svojich zástupcov do Národnej rady Slovenskej republiky. Slobodné voľby sú jedným z atribútov demokracie, ale už Sokrates povedal, že „demokracia doplatí na to, že bude chcieť vyhovieť všetkým“, a ak „zločinci budú chcieť obsadiť verejné funkcie, demokracia im to umožní“. Sokrates zomrel pred vyše dvetisícštyristo rokmi, a ako vidieť, nič sa na spoločenských vzťahoch nezmenilo. Ľudia aj dnes sú ovládaní rovnakými zmyslami ako pred tisícročiami.

Môžeme pozorovať aj rovnaké záujmy niektorých skupín, ktoré sa usilujú o moc. Na sklonku roka 1999, teda počas prvého roka Dzurindovej vlády, poskytol Robert Fico rozhovor médiám, v ktorom o. i. povedal: „Tragédiou je, že vládna koalícia mala len dve priority: povaliť Mečiara a pod pláštikom boja proti mečiarizmu sa dostať do privatizácie strategických podnikov.“

■ POHĽAD NA REALITU

V tom čase Fico opustil svoju materskú stranu SDĽ a vytvoril nový projekt Smer. Mala to byť tretia cesta pre Slovensko. Pred voľbami v roku 2002 sa už aj on dištancoval

POD POKRIEVKOU

od Mečiarovho HZDS, aby vzápätí spolu s HZDS a so SNS v roku 2006 vytvorili koalíciu. Súčasný premiér Smeru Peter Pellegrini síce tvrdí, že Smer nikdy nikoho nevyučoval zo spolupráce, no realita je iná. Každé voľby prinášajú nejakú agendu. V roku 1998 to bola integrácia a tvrdenie opozičných strán, že Mečiar ťahá Slovensko na východ. Nebola to pravda, veď Mečiar podpísal dohody o prístupe Slovenska k EÚ, čo opozícia a médiá dodnes cudne zamlčujú. Veľký tlak na zmenu vytvorili aj európske štáty, ktorým záležalo na privatizácii strategických podnikov. A tak mantra vraj najúspešnejšieho ministra financií Ivana Mikloša, že štát je najhorší vlastník, nadobudla neprehliad-

nutelnú patinu, keď sa slovenského striebra zmocnili cudzie štáty. Niektoré strany dnes tvrdia, že budú reprivatizovať, ale situácia od roka 1998 sa podstatne zmenila. Dzurindovi sa ľahko reprivatizovalo, keď na privatizáciu podnikov si slovenskí podnikatelia zobrali úvery so štátnou zárukou. Dzurindova vláda ich zo dňa na deň zrušila a podniky padali.

■ MOC SPÁJA

Dve volebné obdobia žila Dzurindova vláda z rozkrádania národného majetku, rušenia projektov Mečiarovej vlády vrátane zastavenia výstavby diaľnic, vyčistenia všetkých štátnych podnikov od mečiarovcov až po

upratovačky. Dalo by sa povedať, až v roku 1998 došlo k revolúcii.

Aké však mala následky? Okrem ekonomických strát došlo k devastácii politicko-spoločenského života. Kto nebol na strane vládnych strán, nemal šancu na uplatnenie. Aj dnešné spájanie sa hodnotovo rozdielných strán má precedens vo voľbách 1998. Päť strán (Kresťanskodemokratické hnutie, Demokratická únia, Demokratická strana, Sociálnodemokratická strana Slovenska a Strana zelených na Slovensku) sa dohodlo na spoločnom názve Slovenská demokratická koalícia a s podporou zahraničia, aj finančnou, ako nedávno uviedol George Soros na pôde Univerzity

Komenského, získali toľko hlasov, že v spojení s ďalšími stranami – Stranou maďarskej koalície, Stranou občianskeho porozumenia a Stranou demokratickej ľavice – vytvorili koalíciu i vládu. A vôbec neprekážala ideologická rozdielnosť, vidina moci spojila liberálov s konzervatívcami i ľavičiarimi.

Treba si pripomínať minulosť, lebo to, čo sa stalo pred dvadsiatimi rokmi v záujme uchopenia moci, môže sa stať aj po tohtoročných voľbách. A ani taký veľký rozdiel nie je medzi súčasnými opozičnými stranami, až na ĽSNS, ako bol medzi vtedajšími stranami koalície.

■ AKO CEZ KOPIRÁK

V súčasnosti, akoby cez kopiár, sa pripravuje na vládnutie progresívna opozícia. V zoskupení sa nachádzajú KDH i PS/Spolu, ale ani ostatné opozičné strany sa neokúňajú a prijímajú pozvania na rokovania. Čo dnešné mocichtivé strany spája? Eurofondy? Prístup k štátnym objednávkam? Opäť majú požehnanie zahraničia, ktoré v súčasnosti presadzuje agendu rodovej rovnosti, migráciu, teda rozbitie rodín, národných štátov, ich národnú kultúru a identitu. Progresívne strany a mainstreamové médiá sú financované oligarchiou a akosi nikoho to neznepokojuje. Súčasná vládne strany bez mediálneho krytia musia vzdorovať nielen útokom opozície, ale aj tretiemu sektoru, čo Smer a SNS značne oslabuje. Pozíciu Smeru môže po voľbách posilniť Harabinova Vlasť, ktorej líder vtlača charakter sociálnodemokratickej strany. Hnutie Slovenská liga opustil líder Mečiar a do volieb ide teda bez výraznej charismatickej osobnosti. Práve od tohto hnutia sa očakávala podpora bloku národno-kresťanských strán, čo oslabením hnutia zo strany jeho lídra môže mať priam fatálne následky pre budúcnosť Slovenska. Ak sa totiž vlády zmocnia progresívcia, hrozí zmena charakteru Slovenska.

zjavné v USA. Trump postavil vlastné záujmy nad záujmy národa. Populista Johnson má vo Veľkej Británii problém s jej obrovským politickým experimentom vystúpenia z EÚ. A napokon v Brazílii populista prezident Bolsonaro torpédoval medzinárodnú spoluprácu v boji proti klimatickým zmenám.

■ PREHLIADA SPOJENCOV

Aj podľa českého Práva najzávažnejšou chybou prezidenta Trumpa bolo, že nechal v šticu svojich spojencov Kurdov, ktorí mu pomohli zvíťaziť nad islamistami. Do tohto roka vstupujeme tak po roku nesplnených snáh amerického prezidenta posilniť slabnúce pozície USA vo svete.

S odporúčaním pre Európsku úniu prišiel švajčiarsky NZZ, znepokojuje ho zahraničná politika EÚ. Skutočnosť, že dnes sú takmer vo všetkom rozdielne názory medzi východom a západom či severom a juhom Únie, vytvára veľkú dilemu. Naliehavé ako nikdy predtým musí EÚ zamerať svoje úsilie navonok namiesto toho, aby sa sústredila na vnútorné rozpory. A tak naliehavé ako nikdy predtým musí získať na to potrebné prostriedky, aby mohla hovoriť rečou sily. Pre skutočne suverénnu zahraničnú politiku potrebuje Únia vlastnú EÚ armádu. Politici ju už desaťročia len sľubujú.

■ REŤAZENIE OTRASOV

Ničivé katastrofálne počasie, masové protesty proti klimatickým zmenám, útlak, vojny, vzostup populistov, masová migrácia, ústup elit, nacionalizmus a individualizmus, to všetko viedlo v roku 2019 k otrasom, ktoré sa nezastavia na hraniciach jednotlivých štátov a zasahujú všetkých. Uplynulé desaťročie sa skončilo politickou krízou, ktorá spochybňuje doterajší stabilný model vládnutia – demokraciu. S jej liberálnymi hodnotami, sociálny štát a otvorené hranice. Zabitie Solejmáního Američanmi tieto slová podčiarkuje...

Odchádzajúce desaťročie sa skončilo vážnou politickou krízou Pekné a pokojné zajtrajšky v nedohľadne

Dušan D. KERNÝ – Karikatúra: Ľubomír KOTRHA

Prelom rokov označil aj koniec jedného desaťročia a začiatok nového. Máme za sebou päťnásť. 21. storočia. Pred desiatimi rokmi, s výnimkou klimatických zmien, nikto nepredvídal pomery, do akých vstupujeme do nového roka 2020 a s ním aj do nového desaťročia.

To viedlo nemecký rozhlas (deutschlandfunk.de) k sumáru typických názorov prevažne európskej tlače, na ktorom sa zo štátov Vyšehradskej štvorky podieľajú len poľský a český denník, Gazeta wyborcza a Právo. Z amerických zaujal len jeden – Washington Post. Zrejme preto, že uverejnil zoznam desiatich najhorších hriechov prezidenta Donalda Trumpa; ôsme miesto zaujal výrok, že Sovietsky zväz mal v decembri 1979 právo vpochodovať do Afganistanu so svojimi vojskami, o ôsme miesto sa delí s prezidentovým blahozelaním Čínskej ľudovej republiky k sedemdesiatemu výročiu vzniku.

■ PREZIDENTOVE OMYLY

Tretie miesto medzi Trumpovými pochybeniami zaujal známy prípad nátlaku na ukrajinského prezidenta, aby vplýval na vyšetrovanie aktivít bývalého viceprezidenta USA Bidena, ktorý kandiduje v tohtoročných amerických prezidentských voľbách proti Trumpovi. Druhé miesto „získalo“ pozvanie predstaviteľov Talibanu, proti ktorým USA s podporou Severoatlantickej aliance NATO (okrem iného tam pravidelne vysielajú vojakov so súhlasom vlády a parlamentu aj Armáda SR) už dve desaťročia vedie vojenské ťaženie. Trump ich podľa WP pozval do prezidentského sídla Camp David. Vôbec najhoršiu chybu vraj spáchal, keď dal zelenú Turecku, aby zaútočilo v Sýrii na Kurdov, spo-

jencov USA v boji oproti islamistom. Podľa tureckých novín Sabah nepredvídateľná a nevypočítateľná politika prezidenta USA Trumpa a hrozba, že v nej bude pokračovať, ak ho v novembri zvolia do úradu po druhý raz, bude ovplyvňovať celý rok 2020. Aj britského predsedu vlády Johnsona čaká problém, ako udržať po vystúpení z Európskej únie Veľkú Britániu pokope, kým nemecká kancelárka a francúzsky prezident sa budú naďalej naťahovať o vedenie v Európe. Podľa nórskych Bergens Tidende

udalosti uplynulého desaťročia úplne zatienili ideologické a politické spory, ktoré vyústili do mimoriadne znepokojujúceho ohrozenia liberálnej demokracie. Osobitne znepokojuje skutočnosť, že ľudom riadne zvolení populisti sa dostali do čela významných vedúcich štátov sveta. Spoločným znakom týchto populistov sú nerozumné politické a ekonomické sľuby, ako aj pestovanie kultu vlastnej osoby – prezentujú sa ako jediní, ktorí rozumejú potrebám ľudu, a rozdelili spoločnosť. V roku 2019 sa to stalo mimoriadne

NA MARGO

V tomto roku si pripomíname sté výročie podpísania Trianonskej mierovej zmluvy, v ktorej predstavitelia porazeného Maďarska oficiálne súhlasili s novým usporiadaním hraníc v strednej Európe. Tisícročné Uhorsko sa definitívne pobrало do dejín. Jeho neslávne známe kapitoly priniesli potláčanie práv nemaďarských národov. Cieľom oficiálnej uhorskej štátnej politiky bolo vytvorenie jednotného maďarského národa aj za cenu obmedzovania osobnej slobody, vyhrážania, ponižovania či fyzickej likvidácie. Výsledkami prvej svetovej vojny a Trianonskou zmluvou Maďarsko ako porazený štát prišlo o značnú časť svojho územia.

Oprašujú staré mapy

Nielen to. Mimo materskej krajiny sa ocitla aj početná maďarská menšina, ktorá sa nikdy nezmierila s rozhodnutím víťazných mocností. Maďarskej revizionistickej politike istý čas nahrála hegemonia nacistického Nemecka počas druhej svetovej vojny. Podobný scenár chceli zopakovať aj na konci studenej vojny. Dnes opäť trpezlivo vyčkávajú na ten správny čas. Dôkazom toho, že oficiálne maďarské vládnúce elity sa nikdy nezmierili so zánikom veľkého Uhorska, je facebooková a instagramová adventná fotografia súčasného premiéra Viktora Orbána. Zachytáva stretnutie predstaviteľov vládnej strany Fidesz pod veľkou mapou zaniknutého Uhorska. Oficiálny protest podalo len chorvátske ministerstvo zahraničných vecí. Naši najvyšší politickí predstavitelia provokáciu akoby prehliadli! Potichu tolerujú revizionistickú politiku nášho južného suseda. Práve v tomto jubilejnom roku podpísania Trianonskej mierovej zmluvy môžeme očakávať aj ďalšie provokačné akcie namierené proti našej územnej celistvosti. Jasným dôkazom sú fanúšikovia prvoligovej Dunajskej Stredy. Ich pravú tvár sme mohli vidieť počas medzištátneho zápasu našej futbalovej reprezentácie v Budapešti. Musíme apelovať na našich politikov. Ich povinnosťou je odsúdiť všetky nenávistné prejavy spochybňujúce našu štátnosť. Po tomto spomínanom manifestačnom akte už vari nikto nepochybuje o tom, že zámer obnovenia veľkého Uhorska je medzi Maďarmi stále prítomný.

Matej MINDÁR
Karikatúra: Andrej MIŠANEK

BESEDNICA

Pamätáte si na obdobie, keď na chodbách všetkých podnikov a inštitúcií viseli nástenky, z ktorých sa na nás pozerali usmiate tváre robotníkov, družstevníkov, dôchodcov... spokojných so svojou prácou a životnou úrovňou, ktorú im zabezpečovala ich mzda a istoty za socializmu. No a jeden „vtipálek“ vtedy zavesil na podobnú nástenku svoju výplatnú pásku, čím znehodnotil prácu nástenkárov. Bravúry výkon! Aj tak sa dá zareagovať na to, o čom sa hovorí a píše. Netreba na to nijaké zbytočné slová.

Bez nadnesených, zbytočných slov

Nič podobné som od tých čias nevidel ani v médiách, hoci tam tiež poletujú slová, veľa slov aj na túto alebo podobnú tému. Niekedy by celkom stačilo, ak by sa takto objavila výplatná páska terajšieho primátora Bratislavy alebo informácia, o koľko sa rozrástol jeho obslužný personál. Bude to na počet obyvateľov Prahy, Viedne, Madridu nepomerne viac, ako majú jeho kolegovia na rovnakých pozíciách. Nemajú však takú skormútenú tvár, keď od vlády pýtajú prostriedky na rozvoj svojich metropol, akú mal M. Vallo, keď sa nedávno postavil s premiérom pred mikrofón a kamery novinárov... No a pod tým, nech mi je odpustené, by stačilo zavesiť do tých hedlajnov, o koľko mizerných eur si prílepšia naši dôchodcovia v čase, keď sa ide zdražovať elektrina, plyn, potraviny...

Hovorí sa, že revolúcia požíra aj vlastné deti, no pravdou je, že niekomu aj berie, aby inému mohla dopriať. Naša politická a spoločenská elita sa nemá na čo sťažovať. No a pán Vallo, aby sa tejto nežnej revolúcie ako-tak odvrátil, odkrojil kúsok z Námetia SNP a nazval ho Nežnou revolúciou. Možno nabudúce pridá aj Sviečkovú na uznanie zásluh svojho deda. Skutočne bohatiersky výkon. Teraz, možno sa to dozvieme, by mal ešte niečo dopriať aj tým, čo mu zvýšenie platu schvaľovali. Býva to bežná prax. Na stolci primátora mali sme aj iných dobráčikov, ktorí gavaliersky rozdávali za babku povedzme byty v lukratívnych častiach hlavného mesta. O tom by však viac vedeli mnohí papaláši z tzv. nežnej revolúcie.

Nedávno sa český minister kultúry Zorálek posťažoval v médiách, že ľudia nečítajú program sociálnej demokracie, preto upadajú jej preferencie. Zožal za to v médiách veľa posmeškov. Ruku na srdce, kto z bežných ľudí číta tie tlsté brožúry, akými pred kamerami mávajú pán Sulík alebo Beblavý... Ľudí nezaujímá to, čo je v nich napísané, ale to, o koľko im zdraží chlieb, mäso, základné potraviny... aby nemuseli zo skriň vyťahovať staré hubertusy, ak sa budú chcieť zahriať. Najmä tí starší sa netešia zo zmien, aké sľubuje opozícia. Pretože každá zmena im niečo zobrala a iným dala.

Samuel Beckett vo svojej slávnej divadelnej hre predstavil dvoch tulákov, sediacych pod stromom. Čakali na istého pána Godotu, o ktorom sa vedelo, že všetko vie. Aj im mal povedať, ako sa ich svet zmení, ako sa vyvinie ich situácia, ak si nechajú od neho poradiť. Pán Godot však neprišiel a na ich situáciu sa nič nezmenilo na lepšie. Kto vie, možno dnes sedí v parlamente a rozmýšľa, ktoré tlačidlo stlačiť, aby niekomu pridal a inému zobral.

Rudolf SLEZÁK

Eva KRISTINOVÁ: Všetko slovenské a národné dnes nazývame fašizmom

Na Slovensku veľmi chýba vlastenecká výchova

Zhovárал sa Matej MINDÁR – Foto: Emil SEMANCO

Bývalá úspešná slovenská herečka Eva KRISTINOVÁ sa ako hrdá maticiarka od samého začiatku usilovala o vznik samostatnej Slovenskej republiky. Počas národno-emancipačného zápasu slovenského národa sa prihlásila k štátnotvornému odkazu našich predkov. Napriek vysokému veku dodnes pozorne sleduje smerovanie a vývoj našej spoločnosti.

• Ako jedna z najstarších maticiarok ste vo veľmi veľkej miere prispeli k tomu, že Slovenská republika je dnes samostatným a demokratickým štátom. Kedy ste sa rozhodli vstúpiť do Matice slovenskej?

Môj otec ako sedemnásťročný spolu s ďalšími krajanmi v Chicagu si vypočul Štefánikovu prednášku, ktorou pozýval krajanov vstúpiť do česko-slovenských légií vo Francúzsku. Štefánika považoval otec za najväčšiu osobnosť vtedajšieho odboja a génia, ktorý svojimi schopnosťami ako jediný dokázal zabezpečiť vznik budúceho česko-slovenského štátu. Žiaľ, prvý prezident Tomáš Garrigue Masaryk hneď po vzniku česko-slovenského štátu spochybnil sebaurčovací právo slovenského národa a Pittsburskú dohodu, ktorú sám vlastnoručne podpísal, označil za falzifikát. Portrét Milana Rastislava Štefánika sme mali doma na čestnom mieste a môj otec nám vždy pripomínal, že len vďaka Štefánikovi sa slovenský národ oslobodil spod maďarského útlaku. Naša rodina bola za Česko-Slovensko, lebo moji rodičia ho považovali za prvý medzistupeň k osamostatneniu, ako bolo dohodnuté v máji 1918 v Pittsburskej dohode. Moja mama bola Češka, ale keď sa za otca vydávala, súhlasila, že deti budú Slováci. Otec nám od malička vštepoval národné povedomie a vlastenctvo. Do Matice slovenskej ma zapísal, keď som bola ešte dieťa. Matici som ostala verná aj po roku 1948, keď bola zakázaná jej členská základňa. Napriek tomu, že sa z nej stala štátom riadená inštitúcia, mala jedno obdobie výborného predsedu spisovateľa Vladimíra Mináča, ktorý napriek tomu, že bol komunista, bol v prvom rade Slovák. Za jeho pôsobenia sa postavila nová budova Matice slovenskej a urobilo sa veľa prospešných vecí. Veľmi krátke oživotvorenie členskej základne nastalo pred vstupom vojsk Varšavskej zmluvy na jar v roku 1968, ale skutočná obnova sa začala až po roku 1989.

• Vráťme sa k tomu prelomovému roku...

Okamžite vzniklo veľmi veľa miestnych odborov po celom Slovensku. Bratislavskí maticiári ma zvolili za predsedníčku prvého miestneho odboru MS. Najviac sa však aktivizovali Slováci na jazykovo zmiešanom území. Nebol to nacionalizmus alebo fašizmus, ale prirodzené vlastenectvo a prirodzená obrana Slovákov žijúcich na slovenskom juhu, ktorý už vtedy bol dosť pomaďarčený. Malo to obrovský význam. Žiaľ, všetky doterajšie vlády to nepokladali za až také dôležité.

• Ponovembrové udalosti priniesli okrem slobody a demokracie aj pozdvihnutie slovenského národa. Ako vidíte seba v tom procese?

Po oživotvorení členskej základne Matice slovenskej som sa angažovala v celonárodnom maticínom hnutí. Po celom Slovensku som sa zúčastňovala na všetkých akciách, kde som aj recitovala. Diskutovali sme s ľuďmi. Najviac som však poukazovala na to, že slovenskému národu v školách chýbala vlastenecká výchova. Bohužiaľ, chýba dodnes. Všetko slovenské a národné dnes nazývame fašizmom. Treba jasne povedať, že na Slovensku okrem pár jedincov fašizmus nikdy nebol. Ani prvá Slovenská republika nebola fašistický štát, ako sa snažia klamlivo presvedčiť verejnosť niektorí historici a politici.

Národovkyňa a vlastenka Evu KRISTINOVÚ sme v minulých desaťročiach mohli vídať na stovkách vystúpení, kde rezonoval jej mimoriadny interpretačný talent – ako trebárs pri prednese staroslovenského Proglasu na otvorení výstavy akademického maliara Mikuláša Klimčáka v priestoroch Nemocnice sv. Cyrila a Metoda v Petržalke.

Mali sme veľkú podporu a ľudia verili, že môžeme ako národ sami rozhodovať o vlastnom osude. Sledujem, čo sa deje. Bohužiaľ, dnes sa uberáme nesprávnym smerom. Nie sme jednotní. Vadíme sa medzi sebou o nepodstatné veci, akoby sme boli prekliati. Je to naša zlá vlastnosť.

• Spolu s Maticou slovenskou sa angažovali aj ďalšie slovenské národné a vlastenecké spolky. Spoločnými silami ste presviedčali slovenský národ, že je schopný byť sebaavedomým a samostatným národom...

Popri Matici slovenskej tu bola aj Štúrova spoločnosť, Spolok slovenskej inteligencie Korene a mnoho ďalších. Navzájom sme sa rešpektovali. Ako ste správne naznačili, našim spoločným cieľom bolo presvedčiť slovenský národ, že je schopný byť samostatným a sebaavedomým národom. Veľmi si vážim Spolok slovenskej inteligencie Korene, vedený hlavným hýbateľom akademickým maliarom Viliamom Hornáčkom. V jeho ateliéri sa združovali aj mnohí z členov prvej slovenskej ponovembrovej vlády. Ako som už vravela, zúčastňovala som sa a účinkovala na všetkých podujatiach, kde šlo o vlastenecké a slovenské Slovensko.

• Hercov, ktorí bojovali za sebaurčovací právo slovenského národa, bolo málo. Nemali ste preto názorové nezhody s ostatnými kolegami?

Nemala. V tom čase som už nepôsobila v divadle. Ale keby ma tieto udalosti zastihli ešte v čase mojej hereckej činnosti, rovnako by som sa postavila za rozumné slovenské Slovensko. V súčasnosti veľmi dobre vidíme, že rozdelenie spoločného štátu bolo správne rozhodnutie. V pokoji sme sa rozšírili aj napriek tomu, že nás páni bratia o veľmi veľa obrali. Okrem nemalých finančných prostriedkov sme prišli aj o mnohé medzinárodné podniky a firmy, trebárs i o námornú dopravu. Privlastnili si aj bývalú spoločnú zástavu a značku spoločných aerolinií (OK). Je to proti medzinárodným zvyklostiam. Žiaľ, nechali sme to tak. Boli sme šťastní, že sme získali vytúženu štátnosť. Boli aj iné veci, ale, chvalabohu, boli sme azda múdri a neháďali sme sa. Dnes sa vadíme nie medzi Čechmi a Slovákmí, ale Slováci medzi sebou, čo je veľmi nebezpečná skutočnosť, ktorú by sme si mali uvedomiť a s ktorou by sme mali skončovať.

• Aký vplyv mali maticíne aktivity a aktivity všetkých pronárodných spolkov na politiku Českoslo-

venskej republiky, resp. Slovenskej republiky?

Obrovský. Námetia po celom Slovensku boli zaplnené do posledného miesta veľkým zástupom ľudí, ktorí požadovali pre slovenský národ vytúženu samostatnosť. Ich vôľa sa naplno prejavila vo voľbách v roku 1992, kde jednoznačne zvíťazili politické strany požadujúce suverenitu a zvrchovanosť Slovenska.

• Bola cieľom maticíneho hnutia a ostatných pronárodných spolkov od samého začiatku samostatnosť slovenského národa?

Áno, veď o samostatnosť slovenského národa sa pokúšali už zahraniční Slováci ešte pred vznikom prvej Československej republiky. Do Spojených štátov amerických za prácou prichádzali prví krajanovia už koncom 19. storočia. Spolu s nimi prichádzali aj prví kňazi, ktorí vo svojich farnostiach zakladali školy. Postupne sa americkí Slováci združovali do niekoľkých krajanských spolkov. Najvýznamnejším z nich bola Slovenská liga, ktorá vznikla v roku 1907. Tieto spolky podporovali emancipačné snahy slovenského národa. Ako najoptimálnejšie riešenie v tom čase považovali zjednotenie Slovákov a Čechov s dôsledným rešpektovaním vzájomnej národnej nezávislosti. Napriek nesplneným sľubom zo strany Čechov počas prvej Československej republiky 1918 – 1938, päťročnému trvaniu prvej Slovenskej republiky 1939 – 1945 a v obnovennej druhej Československej republike 1945 – 1992 sa Slováci postupne konštituovali na sebaavedomý a štátnotvorný národ. Vyvrcholením tohto procesu bol vznik samostatnej Slovenskej republiky prvého januára 1993.

• S akými názormi ste sa stretávali v tom čase?

Názory boli rôzne, aj také, že nebyť českej inteligencie, prichádzajúcej po prvej svetovej vojne na Slovensko, neboli by sme schopní existovať. Treba však uznať, že spolu s nimi prišli na Slovensko aj vynikajúci ľudia, ako napríklad Karol Plicka, profesor doktor Jiří Horák alebo maliari Jaroslav Vodrážka a Ján Hála a iní, ktorí si Slovensko pre jeho osobitosť zamilovali. Boli spravodliví, neboli nacionalisti, ale skutoční vlastenci, ktorí preto chápali aj slovenské vlastenectvo ako normálnu a prirodzenú vec.

• Nie je tajomstvo, že slovenský povojnový zahraničný exil od samého začiatku presadzoval slovenskú samostatnosť. Aký vplyv

mali práve zahraniční Slováci na vtedajšie spoločenské a politické procesy?

Keďže ponovembrový vývoj priniesol okamžité otvorenie hraníc, prichádzali zo zahraničia rôzne správy. Áno, domov prichádzali aj mnohí významní zahraniční Slováci, ktorých snahou bolo slovenskému národu ponúknuť svoje skúsenosti aj pri národno-emancipačnom zápase o samostatnosť. Medzi nimi bol napríklad pán profesor Milan Stanislav Ďurica či pán docent František Vnuk a ďalší. Čoskoro sa však mnohí vrátili sklamaní naspäť do zahraničia. Trápila ich skutočnosť, že sme sa ako Slováci štiepli, lebo mnohí uverili tomu, že by sme bez Čechov nevedeli existovať. Podobný osud postihol aj zahraničných Slovákov krátko po vzniku prvej Československej republiky. V tom čase sme mali vo svete takisto niekoľko vynikajúcich vysokovzdelaných ľudí: napríklad profesor Aurel Stodola, ktorého si vážil aj jeho žiak Albert Einstein, alebo vynálezca telegrafického spojenia rímskokatolícky kňaz a akademický maliar Jozef Murgaš a ďalší. Neboli v novom štáte žiaduci. Oni chceli prísť, ale tu pre nich nebolo miesto. O Slovákoch sa všade hovorilo, že nemajú vlastnú inteligenciu. Boli to nepekné veci. Chvalabohu, je to za nami.

• Vo februári 1990 prišli na Slovensko zástupcovia Svetového kongresu Slovákov. Priniesli zástavu Zahraničnej Matice slovenskej. V tom čase sa viedli spory o budúcom názve spoločného štátu...

Viedli sa veľké diskusie ako v tzv. pomlčkovej vojne. Matica slovenská bola jednoznačne za spojník, aby svetová verejnosť videla, že Česko-Slovensko je štátom dvoch rovnocenných národov. Naším končným cieľom však bolo vytvorenie samostatnej Slovenskej republiky ako subjektu medzinárodného práva.

• Matica slovenská na konci roka 1990 vypracovala návrh jazykového zákona...

Áno. Na Námestí Slovenského národného povstania v Bratislave pred súsoším držalo protestnú hladovku dvadsať mladých ľudí požadujúcich schválenie maticíneho návrhu zákona o štátnom a úradnom jazyku SR. Medzi nimi boli aj mladá členovia Matice slovenskej. Držali niekoľkodňovú hladovku. Chodili sme ich tam podporovať. Ľudia mi kladli rôzne otázky. Niektorí mali aj obavy, iní boli rozhorčení, lebo sa im táto forma protestu vôbec nepáčila.

• Ako hodnotíte samostatnú Slovenskú republiku po viac ako štvrtstoročí?

Som rada, že ju máme, lebo nikdy neboli vzájomné vzťahy medzi Slovákmí a Čechmi na takej dobrej úrovni, ako sú dnes. Veľmi ma však mrzí, že si ju nevážime a nevážime si našich stáročných dávnych vzdelancov a vlastencov, z ktorých mnohí mali nielen slovenský, ale i európsky a v osobnosti generála doktora Milana Rastislava Štefánika dokonca svetový význam. Treba sa nám spamätať. Pestovať si našu prekrásnu slovenčinu. Čtiť si bernolákovcov a štúrovcov a zjednotiť sa ako národ a štát. Žiť podľa vzoru našich vzdelaných predkov. Predovšetkým nehanobiť svoj národ a vyznávať heslo jedného z nich: „Ani zisk, ani sláva je len jedna česť pre život budúcich pokolení svoj vlastný život viesť.“

Veľká vojna a jej obeť, mučeníci, atentátnik s pilníkom, zázračná ikona a iné témy

Významné stopy histórie Zemplína

Marián ŠIMKULIČ – Foto: autor a Emil SEMANCO (1)

V priestoroch humenského kaštieľa sa koncom roka 2019 uskutočnil už šiesty ročník odborného seminára Historické pamiatky na Zemplíne s podtitulom Historické osobnosti regiónu Zemplína. Organizuje ho združenie Humenská zberateľská spoločnosť v spolupráci s domácim Vihorlatským múzeom a ďalšími zemplínskymi múzeami a mnohými lektormi z radov historikov, pedagógov či publicistov. Aj tohtoročný seminár potvrdil, že organizátorom sa darí nachádzať nové témy, ktoré zdôrazňujú históriu Zemplína v celoslovenskom kontexte.

Členovia a sympatizanti Humenskej zberateľskej spoločnosti tohto roku na vlastnej koži otestovali náročnosť výstupu na hrad nad obcou Vinné. Prijemne ich tam prekvapila pestrá ponuka podujatí i čulý stavbársky ruch. Sezónu 2019 vo svetle bilancie priblížil účastníkom seminára Matej Starjak zo Zemplínsko-užskej hradnej cesty.

■ O ŽIVOTE RÓMOV

Historička Zuzana Koščová z humenského Vihorlatského múzea zaujala prednáškou Z dejín Rómov na

ZABUDNUTÁ HISTÓRIA

Zemplíne, podľa ktorej, hoci Rómovia k nám prichádzali už v 12. – 13. storočí, písomné zmienky o ich pobyte sú až z roka 1377. Prvým pokusom o ich začlenenie do majoritnej spoločnosti boli nariadenia Márie Terézie a Jozefa II., ktoré určovali potrebu ich evidencie, nutnosť usadenia i hygienických návykov, či toho, že sa nemôžu pohybovať v otrhanom odevu. Z tohto obdobia pochádzajú aj údaje o ich počte v Humennom, kde žilo tridsaťtri Cigánov, ktorí sa živili najmä kováčstvom, a medzi najpočetnejšie priezviská patrili Čonka či Horváth. Gróf Čáki vydal v roku 1773 nariadenie o tom, ako sa majú Cigáni správať. V prípade nedodržania príkazov im boli skonfiškované psy a kone, dospelí mohli za prehršky dostať dvadsaťštyri rán palicou, deti boli trestané trstenicou. Po päťnástich rokoch veku sa deti museli učiť u sedliakov. Súčasťou prednášky bola aj rovnomenná výstava ilustrujúca život i pôsobenie Rómov na severovýchode Slovenska.

■ V SLUŽBÁCH SISSI

Historička Stanislava Rovňáková zo Zemplínskeho múzea v Michalovciach priblížila osobnosť Irmu Sztárayovej, dvornej dámy rakúskej cisárovnej a uhorskej kráľovnej Alžbety, známej ako Sissi. Grófka Irma Sztárayová často a rada navštevovala jazero Morské oko a práve v čase jedného z výletov v auguste 1894 ju zastihlo i pozvanie od Alžbety Habsburskej, ktorým ju povolala do svojich služieb. V deň, keď doručili pozvanie do rodinného kaštieľa v Sobrance, samotná Irma len o vlások unikla smrti, keď pri návrate z Morského oka sa jej šaty zachytli do kola voza. Našťastie, nič vážne sa nestalo a grófka sprevádzala cisárovnú a kráľovnú. Bola tiež prítomná, keď 10. septembra 1898 z grandhotela Beau Rivage mierili obe urodzené dámy k parníku na brehu Ženevského jazera, čo využil taliansky anarchista Luigi Lucheni a bodol cisárovnú Alžbetu upraveným pilníkom. Skonala krátko po útoku na následky zranenia v Irminom náručí. Svoje postrehy z obdobia, keď sprevádzala cisárovnú a kráľovnú, zhromaždila do knihy Posledné roky cisárovnej Alžbety – spomienky dvornej dámy. Vychádzala pritom z listov, ktoré počas služby písala matke do kaštieľa v Sobrance. Tu po návrate tiež starostlivo uchovávala šaty cisárovnej, ktoré mala oblečené v deň atentátu (v súčasnosti sa nachádzajú v zbierkovom fonde Maďarského národného múzea).

Irma Sztárayová zomrela 3. septembra 1940 vo veku sedemdesiatšesť rokov v Sobrance a jej pozostatky boli uložené do rodinnej hrobky. V roku 1944 hrobku zrušili pre výstavbu hlavnej cesty a pozostatky šľachticov boli exhumované a prenesené na sobranecký cintorín, kde ich následne uložili do skromného spoločného hrobu. Až v poslednom období dochádza k dôstojnej obnove hrobu

Rekonštrukcia tvári troch košických mučeníkov. Zľava Štefan Pongráč, Marek Križin a Melichar Grodecký. Snímka: Arcibiskupský úrad v Košiciach

Matúš MARCIN z gréckokatolíckej farnosti v Klokočove

Obnova drevených chrámov v sniskom regióne bola tiež téma seminára, ktorú prezentoval Miroslav BURAL.

Pred seminárom. Zľava Stanislava ROVNÁKOVÁ, Ivana STRAKOŠOVÁ, Zuzana KOŠČOVÁ a Radoslav TURÍK

grófkou. Autor tohto príspevku vo svojej prednáške Stratený raj Anny Lesznaiovej priblížil život a dielo maliarky a spisovateľky, ktorá inšpiráciu nachádzala v prostredí kaštieľa v Nižnom Hrušove (písali sme o nej v SNN).

■ VO VEĽKEJ VOJNE

Michalovčania v prvej svetovej vojne, tak nazval svoje vystúpenie Radoslav Turík z Klubu vojenskej histórie Beskydy, v ktorom mapoval pôsobenie tunajších vojakov na frontoch Veľkej vojny i ich osudy, ktoré sa v mnohých prípadoch končili smrťou či zranením. Zároveň oboznámil prítomných s pracovnými postupmi, ktorými sa prostredníctvom zoznamu padlých vojakov, matriky padlých či digitalizovaných záznamov v archívoch dostáva k týmto údajom.

Miroslav Bural pri téme Obnova drevených chrámov sniského regiónu za obdobie 2017 – 2019 priblížil bilanciu rekonštrukcie, cyklistického chodníka ikon či reštauračných kurzov vedúcich k obnove drevených gréckokatolíckych či pravoslávnych cerkví (tému sme vo viacerých príspevkoch priblížili na stránkach SNN).

Archeologický výskum rímskokatolíckeho kostola Všetkých svätých v Humennom bol témou Ivany Strakošovej z Vihorlatského múzea. Po požiari 10. mája 1787 sa v nasledujúcich dvoch

rokoch uskutočnila obnova kostola v barokovom štýle. Posledná kompletná neogotická prestavba má vísacku z roka 1911. Súčasťou kostola bol kedysi aj kláštor a kaplnka, ktorú nechali postaviť Drugetovci a bola zasvätená Panne Márii Loretánskej. Uctievala sa zázračná socha a kaplnka bola známym mariánskym pútnickým miestom, o čom svedčí posledný záznam z roka 1793. V súvis so súčasnou rekonštrukciou farského kostola sa 6. – 15. augusta 2019 uskutočnili archeologické sondy v bočnej kaplnke, lodi kostola a presbytériu. Odhalili murivo pôvodného vstupu do kostola, zvyšky dlažby z obdobia baroka a pôvodné obvodové murivo kláštora.

■ KOŠICKÍ MUČENÍCI

Kult troch košických mučeníkov bol témou vystúpenia prof. Petra Zubka z Arcidiecézneho archívu Košice. Pripomeňme si, ako ich osudy zaznamenali v kronike mesta Košíc. Po tom, čo sa v meste našli ľudia, ktorí napriek príkazu kapitána Andreja Docziho otvorili brány a 4. septembra 1619 vpustili do mesta vojská Juraja Rákociho, vojaci hneď zajali a uväznili kapitána. Ich väzňami sa stali tiež traja mladí katolícki misionári – dvaja jezuiti Štefan Pongráč a Melichar Grodecký a ostrihomský kanonik Marek Križin. S ich muče-

Prof. Peter ZUBKO z Arcidiecézneho archívu Košice

ním mali prestať až vtedy, keď zradia katolícku vieru. Keďže ju nezapreli, zomreli. Ich telá hodili do odpadovej stoky, kde mali byť ľudom na výstrahu. K stoke však prichádzali ľudia, mŕtvych dokonca videli aj členovia mestskej rady a telá, ktoré mali pôvodne slúžiť na zastrašenie, od prvých chvíľ vzbudzovali úctu k mŕtvym kňazom a odpor proti mučiteľom. Magistrát preto prikázal katovi, aby telá mŕtvych tajne v noci pochoval. Až o niekoľko mesiacov sa vďaka Kataríne Pálfiovej, manželke zástupcu kráľa, podarilo vyžiadať od Bethlena telá mŕtvych kňazov a pochovať ich dôstojne. Ich cesta od mučenickej smrti ku kanonizácii je pozoruhodná z viacerých dôvodov: trvala niekoľko storočí a skončila sa kanonizáciou na pôde mesta Košice v nedeľu 2. júla 1995, ktorej predsedal pápež Ján Pavol II. Pôsobenie jedného z nich – sv. Štefana Pongráča, je spojené aj s Humenným. Narodil sa v roku 1582 v Alvinc-Vintul in Jos v Sedmohradsku, dnešnom Rumunsku, zomrel 8. septembra 1619 v Košiciach. Absolvoval jezuitské kolégium v Kluži, noviciát v Brne, v rokoch 1604 – 1607 štúdium filozofie v Prahe, v rokoch 1607 – 1608 v Lubľane, kde dosiahol titul magistra filozofie. Vyučoval latinčinu a humanitné predmety v Klagenfurte, súčasne študoval teológiu v Štajerskom Hradci, v roku 1615 bol ordinovaný, kazateľom v Humennom a riaditeľom tamojšieho Humenského kolégia bol v rokoch 1616 – 1618, ďalej bol na misii v Košiciach a 16. júna 1619 zložil slávnostné sľuby v Humennom. Krátko potom pôsobil v kaštieli Žigmunda Péčiho v Šariši.

Pri príležitosti štvorstého výročia umučenia troch košických mučeníkov Arcibiskupský úrad v Košiciach vykonal projekt forenzennej rekonštrukcie ich tvári na základe antropologického skúmania a digitalizáciou pozostatkov umučených kňazov. Na projekte sa podieľal medzinárodný tím, ktorý výsledky prezentoval na pôde košickej Teologickej fakulty Katolíckej univerzity. Na projekte pracovali odborníci zo Slovenska i z Česka v spolupráci so slovenskou provinciou Spoločnosti Ježišovej a Ostrihomskou arcidiecézou. Konečnú rekonštrukciu tvári mučeníkov vykonal uznávaný brazílsky 3D dizajnér Cicero Moraes. Podoba tváre na viac ako deväťdesiat percent zodpovedá realite, zostávajúci desať percent tvorí účes, farba vlasov či farba očí, čo sú informácie, ktoré bez zložitých analýz DNA nemožno zistiť.

■ ZÁZRAČNÁ IKONA

Gréckokatolícky duchovný Matúš Marcin z farnosti v Klokočove pripomenul prezentáciou blížiacu sa tristo päťdesiate výročie Klokočovskej ikony Bohorodičky. Pôsobenie ikony na veriacich sa prejavilo v mnohých zázračných uzdraveniach.

FEJTÓN

Overtonovo okno zavrzgalo a potichu sa začína otvárať. Blíži sa nám magický dátum – 4. jún, sté výročie podpisu Trianonskej zmluvy. Nenápadne si začal prihrievať polievočku pán Orbán. Zverejnil fotografiu zasadnutia špičky vládnej strany Fidesz pod obrovskou mapou niekdajšieho predtrianonského Uhorska. Kým rumunská a chorvátska vláda zareagovali takmer okamžite na najvyššej úrovni, u nás ako tradične zavládlo ticho. Všetci máme koalíciu. Na fotografiu zasadnutia strany Smer pod nástennou mapou Veľkej Moravy sme sa tešili márne. Päť mesiacov budeme počúvať a dívať sa na hurhaj v Maďarsku, prskanie jedovatých slín, pochody a demonštrácie.

A máme more!

Slováci, Rumuni, Srbi, Chorváti, Ukrajinci, Slovinci, my sme tí zlí. Zmierili sme sa s rozbitím Uhorska či Veľkého Maďarska, ako ho volajú naši južní susedia, a netúžime sa znovu spojiť. Rakúšaniam ako keby na Sopron s okolím už zabudli a oplakali ho.

Volá sa to selektívna pamäť. To, že uhorské vlády od meruôsmeho roka svojou nenávisťou šovinistickou politikou voči menšinám si úspešne pripravili pôdu pre rozbitie Uhorska, že Uhorsko prehralo Veľkú vojnu a na strane porazených štátov bolo aj Maďarsko v druhej svetovej vojne, to je najlepšie zabudnúť. To, že do rakúsko-uhorského vyrovnania tá veľká mapa predstavovala len privesok Viedne, tiež je lepšie zabudnúť. Porážka pri Moháči, porážka Windisgrätzom, porážka pri Világoši, slovo porážka sa v dejinách Maďarska opakuje dosť často.

V európskej a východoázijskej politike začína byť Turecko silným a nevyspytateľným hráčom. Hrá na veľa strán, Sýria, Cyprus, najnovšie Líbya, aké sú jeho momentálne vzťahy s USA, je téma na diplomovú prácu. Aj tá by musela byť mesiac čo mesiac prepracovávaná. Ak si Erdogan pozrie tú Orbánovu mapu a zamyslí sa nad ňou, možno sa dá odotografovať pred inou mapou toho istého územia. Napríklad z roka 1620, len tristo rokov pred Trianonom. Následné rokovania medzi Slovenskom a Tureckom o vytýčení spoločnej hranice budú ťažké. Pred Trianonom a v Postupime sa síce rokovalo, ale rozhodli silnejšie. V Mníchove a vo Viedni tak isto. Uvidíme, či Erdogan zoberie na rokovania aj nejakého zástupcu budínskeho vilájetu alebo to nebude považovať za potrebné.

Takisto namiesto je otázka, kto bude Slovensko zastupovať na rokovaní. Podľa terajšieho stavu na ministerstve zahraničných vecí by Turkom pripadlo územie až po Poniky. Krupina, Banská Štiavnica, Kremnica by boli vyhlásené za enklávy, ak by sa išlo podľa vojenských úspechov Osmanov. Ak by sa dala prednosť etnickému princípu, slovenská strana by mohla vzniknúť požiadavku vytvorenia slovenskej enklávy v Antálii. Ak sa zoberie do úvahy sčítanie obyvateľstva Turecka v lete. Konečne získať more.

Milan ČASNOCHA MIKŠ

GLOSA

Aké bude budúce spoluzitie podkarpatských Slovanov s Maďarmi? Historik Anton Hrnko svoje odborné bádanie uzatvoril poznatkami: „Bez vzájomného akceptovania nemohlo dôjsť k takej rozsiahlej symbióze, k akej došlo vo vzťahoch Slovákov a Maďarov okolo polovice 10. storočia. Podmienky na túto symbiózu vytvorila bitka na Lechu. Na strednom Dunaji boli po nej dvaja porazení. Na jednej strane to boli Slováci, ktorých štát sa po vnútorných rozbrojoch a útokoch starých Maďarov a Frankov rozložil a na ktorých územie si nárokovali formujúce sa štáty Čechov a Poliakov, na druhej strane to boli Maďari, ktorým hrozilo priame poddanstvo v tvoriacej sa Svätej (nemeckej) ríši rímskej. To, čo sa odohrálo v strednej Európe medzi rokmi 955 – 1000 vo vzťahu medzi Čechmi, Maďarmi a Poliakmi, bol boj o právne (dynastické) nástupníctvo po Veľkej Morave.“

Z hĺbok času

Napriek nepriaznivým udalostiam stredoeurópske hodnoty slovanského kresťanského ducha a vnútorného usporiadania, ako aj hospodárske a sociálne základy, ktoré po sebe zanechala cirkevná a štátna moc Veľkej Moravy, nezapadli prachom. Ani organizačné zložky cirkvi, mníšske komunity, systém správy či služobnícka organizácia ľudu nezaničili po rozpadaní Veľkomoravskej ríše. Patrili k základom budúcej panovníckej moci nástupníckych štátov – českého, poľského i uhorského kráľovstva.

Profesor Matúš Kučera, autorita medzi znalcami stredovekej histórie, z týchto skutočností uzatvára, že „preto sa ani Slováci nemohli utopiť v mnohonárodnostnom uhorskom štáte, lebo na systéme, ktorý z Veľkej Moravy so sebou priniesli, stáli základy nového podunajského štátu“.

Slováci sa „neutopili“, pretrvalo a zachovalo sa ich povedomie historickej odlišnosti od susedov, pričom tradícia veľkomoravskej štátnosti pretrvala v ich pamäti po storočia. Aj pre ľud na Považí a inde pod tatranskými Karpatmi sa stávala vlastnou historickou tradíciou.

•••

Považania kedysi patrili do jadra Veľkomoravskej ríše, spoluvytvárali v nej významnú geopolitickú hrádzu západnému germánskemu a blúdiacemu kočovníckemu svetu od východu, pričom múdro otvárali cesty obchodníkom z Orientu a zo Stredomoria, ako i kultúram ostatného vyspelejšieho európskeho sveta.

Dobro z ciest popri strednom Váhu prichádzalo len s tradičnými obchodníkmi a nádej len s misionármi spod Álp, spoza západných Karpát, no najmä z blízkej Nitry. Práve kniežaciu Nitru, jej biskupstvo a kláštorň Zbor benediktínov si považský ľud udržiaval v pamäti. Využíval tradičnú strednovážske cesty na juhovýchod cez sedlo hornatého Machnáča alebo cez považské ústie bánovskej kotliny pod trenčianskou hradnou skalou. Tam i stamodoľal pred tisíc rokmi smerovali pohyby a vytrvalé nádeje považských Nitranov.

(van)

Ani po zániku Veľkej Moravy pamäť našich kresťanských predkov nevybledla (2)

Skalka a ozveny prvých benediktínov

Stanislav VANČO – Foto: Štefan KAČENA a archív autora

Ak by benediktíni Andrej-Svorad a Beňadik podľa reguly zostali len osamelými pustovníkmi a prežívali kresťanské modlitby a meditácie iba v tieni listnatých veľikánov na horskom skalnatom úbočí nad blúdovým Váhom, čo by sme o nich vedeli po tisíc rokoch? Zachovali by sa v pamäti kresťanského ľudu na strednom Považí aj po tisícročí? Celkom isto tam prežili oveľa bohatší život. Nech nás nemýli, že biskup Maurus vo svojom spise – legende o benediktínovi Andrejovi-Svoradovi a jeho mladšom druhovi v rehoľnom rúchu Beňadikovi, nie všetko zaznamenal...

Malá Skalka je najstaršie pútnické miesto na Slovensku, ktorému dominuje dvojvežový románsky kostolík zo začiatku 13. storočia zasvätený svätému Beňadikovi

A predsa legenda Život svätých pustovníkov Svorada vyznávača a Benedikta mučeníka splnila cieľ. Obaja benediktíni – Andrej-Svorad a Beňadik, pričinením tohto vzdelanca, vtedajšieho dôležitého spoluzakladateľa uhorského štátu, už o niekoľko desaťročí po smrti sa stali prvými slovanskými a slovenskými svätcami, prvými zo štvorice Uhrov. Dokonca prv než samotný tvoriteľ uhorského štátu kráľ Štefan a jeho syn kráľovič Imrich. Andrej-Svorad a Beňadik pre ľud stredného Považia znamenali omnoho viac.

■ SVEDECTVO ČIAS

Hodnoverné opisy dávneho a jedinečného príbehu obidvoch pustovníkov na považskej Skalke pri Trenčíne sa zachovali v rukopisných kódexoch najvýznamnejších európskych historických knižníc od balkánskeho Záhrebu cez Pasov, Mnichov až po Kráľovskú knižnicu v Bruseli. Svedectvá o ich životoch možno nájsť v slávnej parížskej Mazarinovej knižnici. Sú prístupné v rozličných jazykoch, v hodnoverných, ba i neautorizovaných podobách aj na internete. Za hodnoverným originálom legendy o živote Andreja-Svorada a Beňadika netreba chodiť ďaleko. Zachoval sa v budapeštianskej Národnej Szechenyiho knižnici.

Spis biskupa Maurusa sa stal dôležitým podkladom pre beatifikačné rozhodnutie pápežského Ríma. Biskup neopisuje život Nitranov na Považí, medzi ktorými svätci žili. Taký opis života ľudu nebol cieľom legendy. Dopíšte teda za autora: Ľud roľníkov, rybárov, remeselníkov a pastierov v údolí stredného toku Váhu a na protihľých úbočiach Bielych Karpát a Strážovskej vrchoviny v kráľoch neistého verejného a materiálneho života vytrvalo udržiaval v pamäti staré zvyky a obyčaje. V tvrdzách oných čias sýtil pamäť nových generácií veľkomoravskými príbehmi a povestami, nimi povzbudzoval svoju ťažko skúšanú kresťanskú vieru a nádej. Aj v odlúčení od svetských kniežat a cirkevnej vrchnosti sa modlil svoj Otčenáš.

Ľud Nitavy zostával sám sebou, v každých okolnostiach žil podľa seba. Preto sa ani pred tisíc rokmi neutopil v marazme neistých čias. Historik iste právom a hrdo dodáva, že vtedajší ľud Nitavy svojou materiálnou a duchovnou kultúrou robil skutočných Európanov z cudzích, vtedy usadzujúcich sa kočovných kmeňov na podunajských brehoch a stepných rovinách Zadunajska.

Pravdaže, platilo pred tisícročím a platí i dnes, že každé kultúrne dedičstvo v nepriaznivých podmienkach je vyčerpatelné a bez zveľadovania sa vytráca. Vtedy, našťastie, najmä prítomnosťou a životodarným pričinením zoborských benediktínov, najmä Andreja-Svorada a Beňadika na stred-

Miesto pobytu pustovníkov a prvých slovenských svätcov – benediktínskych mníchov – sv. Andreja-Svorada a Beňadika

nom Považí, v ľude prežili a aj pre nás sa zachovali kresťanské duchovné tradície z dávnych čias. A ajhľa, aj mnohé staré technologické postupy v materiálnom živote. Veď Považania okrem zachovania kresťanskej viery, piesní, kolied, zvykov a obyčaji, rozprávok a povestí spred tisíc rokov dosiaľ používajú viaceré typy dávnych remeselníckych náradí a tradičné materiály. Ba do zeme vysievali a dodnes sejú mnohé sorty staročiarmi overených semien obilnín, akoby odkáživa pestujú prastaré sorty ovocných stromov.

Ak na prelome prvých dvoch tisícročí v podmienkach vtedajšieho dlhodobého bezvládia a neistej budúcnosti v Nitranoch prežil slovenský duch, taká skutočnosť sa rovná takmer zázraku. Vysvetlenie na strednom Považí je naporúdzí: Keď sa medzi tunajším ľudom predsa len objavili kresťanskí misionári, ľud ich prijímal za svojich, priam ako dar z nebies. A ak sa učení mníši odhodlali žiť s ľuďmi, byť im poruke a príkladom kresťanského života, keď takí prišli s povzbudzujúcim slovom Božím a kázňami v slovenskej reči, tak ich prijímali ako úctyhodných bratov.

■ OBRODENCI V HABITOCH

V ľavskej kotline pred tisíc rokmi k najvplyvnejším kazateľom slova Božieho patrili pustovníci – eremiti, a najmä benediktíni. Spomedzi nich najlepšiu povest získali Andrej-Svorad a Beňadik. Považský ľud zaujal nielen kresťanskou prostotou a pustovníckym životom na Skalke pri Trenčíne, ale najmä vzdelaním, múdrosťou, ako aj všestrannými skúsenosťami z praktického života.

Benediktíni Andrej-Svorad a Beňadik po celé obdobie dlhodobého pôsobenia na Skalke dávali považskému ľudu viac než odvahu do rýdzeho kresťanského života. V spoľutí s obyvateľmi ľavskej kotliny a ich hosťami – obchodníkmi na hradských cestách, vážskymi pltníkmi a potulnými igrími – presvedčivo prejavili odvahu, odhodlanie, stali sa príkladmi obetavosti, učili, ako zvlá-

dať zlobu čias i každodenné životné ťarchy. Sami vyžarovali a považskej človečine ponúkli zmysuplné naplnenie základných ľudských istôt a potrieb – duchovných i materiálnych. Rozsievali živé semená pravej kresťanskej viery a nádeje v spätosti s ušľachtilou životodarnou prácou, ktorá v myšliach obidvoch benediktínskych pustovníkov bola Božím darom.

„Pustovník nebol, a ani nie je čudák, strániaci sa spoločenstva ľudí. Nebol egoistom, uzatvárajúcim sa do svojho vlastného sveta a mysliacim výlučne na svoje osobné, takzvané duchovné dobro. Práve naopak, bol oporou, znamením pre tento svet.“ Tieto úvahy o zmysle života pustovníkov nedávno vyslovil vладыka Cyril Vasil v homílii k pútnikom na Skalke. Pre dnešné časy iste mal na mysli životy a skutočné pôsobenie pustovníkov Andreja-Svorada a Beňadika pred tisíc rokmi.

■ PO STOPÁCH PUSTOVNÍKOV

Mladého mnícha Svorada prijal medzi bratov benediktínov zoborský opát Filip, predstavený kláštora sv. Hypolita. Svorad, verný vyznávač Krista a staroslovenskej liturgie, po niekoľkoročnom štúdiu a dôkladnej praktickej príprave na nitrianskom Zobore sa uchádzal o vstup do rehole. Požiadal opáta o benediktínske rúcho a rehoľné meno Andrej. S Filipovým súhlasom odišiel rehoľník Andrej-Svorad na Skalku pri Trenčíne. Tam, ako píše historici, v askéze, pri ťažkej fyzickej práci a modlitbách utrpením spútal svoje ľudské ego. Kresťanským príkladom pokory a usilovnej fyzickej práce, ako aj duchovným pôsobením a učiteľskou činnosťou medzi ľuďom natrvalo obohatil duchovný kresťanský život Nitranov na strednom Považí.

Andrejovo duchovné a materiálne benediktínske dielo podporila vytrvalá ľudová činnosť i praktická spôsobilosť jeho mladšieho nasledovníka v rehoľnom rúchu – pustovníka Beňadika. Práve Beňadik sa stal pre biskupa Maurusa, autora legendy Vita sanctorum Zoeradi-Andree confesso-

ris et Benedicti Martyris, eremitarum, najdôležitejším priamym svedkom mníšskeho života Andreja-Svorada v kláštore na Zobore, ako aj rokov ich spoločného pustovníckeho pôsobenia na Skalke pri Trenčíne.

Aj keď boli povahami rozdielni, vytvorili historicky vzácnu dvojicu benediktínov, ktorá tvorila a je jedným celkom. Natoľko si boli blízki, že azda len málokoho prekvapuje, že aj tisíc rokov po ich pôsobení na Skalke a ich smrti oboch vnímame ako pokrvných bratov, priam dvojčatá v habitoch mníchov. Mladší rehoľník Beňadik bol azda realistejší a praktickejší voči potrebám života v kláštore i jednoduchých ľuďmi na Považí. Možno nevynikal v latinčine, no o to viac zrozumiteľnou komunikáciou s ľuďmi v jeho materinskej slovenskej reči.

Staršie i novšie práce historikov a viacerých literátov si všimajú zaujímavé Beňadikove cesty za Dunaj a ich prínos. Absolvoval ich ako posol – kuriér, alebo vyslanec zoborského kláštora a biskupskej Nitry. Takto navštevoval nielen benediktínsky kláštor na panónskej Hore sv. Martina. Niektorí udávajú, že Beňadik z ciest prinášal do Nitry okrem písomností aj najnovšie správy a myšlienky ústnym podaním, ako ich šíрили mníši z južných krajov pod Alpami a pápežského Ríma. Informoval o mocenských a politických zmenách, očistných cirkevných reformách, ale i nových náboženských pohyboch a kultúrnych udalostiach. Prinášal správy o živote prostého ľudu a, samozrejme, aj novinky z mníšskeho života v románskom prostredí. O všetkom informoval predovšetkým opáta Filipa, no nevynechal ani svojho kláštorného brata a priateľa Andreja.

■ ZO ZOBORSKEJ ZÁHRADY

Z historických a literárnych prameňov môžeme usudzovať, že to mohol byť práve Beňadik, kto pre pustovnícky život na Skalke nadchol rehoľníka Andreja-Svorada. Životu po jeho boku sa oddal aj on. Mal svojú predstavu o pôsobení pustovníka. Nadväzoval, priam vyhľadával priame kontakty s Považanmi na širšom okolí trenčianskej Skalky. Kontaktoval sa s prichádzajúcimi obchodníkmi na hradskej ceste, stretával sa s vážskymi pltníkmi, oddychujúcimi na brehu zátočiny Váhu priamo pod ovocnými a zeleninovými záhradami, pred nečasom dažďov a búrok každého privítal ako hosťa v ich jaskynnom obydlí.

Praktickejšie založený pustovník Beňadik priam vyhľadával obyvateľov blízkeho i vzdialenejšieho považského osada a kopanie. Vysluhoval omše na základoch kostolíkov a pietnych miestach kresťanov. V staroslovenčine predčítaval evanjeliá a vysvetľoval ľudu odkazy evanjelistov. Súč poučený svetom a úžitkom kláštorňých políček na Zobore učil považských roľníkov dokonalejšie obrábať odlesnenú zem, lepšie využívať horské pasienky a panenskú nivu popri Váhu, nahrádzať radlo pluhom a vysievať do skyprenej zeme dovtedy neznáme plodnejšie semená. S rehoľným bratom Andrejom pod Skalou usilovne vysádzal ušľachtilé sadenice ovocných stromov a vinných štepov. Privádzal vzácne sadenice a osivo z kultivovaných nitrianskeho kláštora. Ako vzdelaný a svetaznalý človek býval naporúdzí ako radca starešinov a rodín v osadách vo chvíľach núdze a nebezpečenstiev. Bol skúseným a vyhľadávaným bylinkárom – liečiteľom chorých a zranených.

Gymnázium Jána Hollého v Trnave absolvovalo mnoho známych osobností Storočný, a predsa mladý starček

Text a foto: Ivan KRAJČOVIČ, trnava-live.sk

Trnavské Gymnázium Jána Hollého je považované za najstaršiu strednú školu na území Slovenska. A to napriek tomu, že na konci novembra tohto roka oslávilo „iba“ storočnicu. Za sto rokov škola prešla všetkým – vojnou, vyhorením, aj nie úspešnými reformami školstva. To sú však len jej moderné dejiny. Historici sa o tom pobavene prú. Výnosom Ministerstva školstva a národnej osvety sa síce piateho mája 1919 vytvorilo v Trnave Československé reálne štátne gymnázium Jána Hollého, ale korene škola má až v 16. storočí.

Zľava: bývalý riaditeľ gymnázia Ľudovít VANEK, najstarší 98-ročný absolvent gymnázia Júlíus MOLNÁR, zbormajster legendárneho zboru gymnázia Cantica Nova Gabriel KALAPOŠ, moderátor Patrik HERMAN

Už arcibiskup Mikuláš Oláh v roku 1554 zriadil v Trnave kapitulskú školu. A nie hocjakú. Od panovníka mala právo udeľovať bakalareát a titul magistra. No a počas trvania Trnavskej univerzity pripravovala študentov na jej filozofickú fakultu. Neskôr arcibiskup Selepčeni i cisárovná Mária Terézia vybudovali pre študentov konvikt, ktorý je dodnes ozdobou historického centra Trnavy. Po revolúcii v roku 1848 sa gymnázium dostalo pod správu ostrihómskeho arcibiskupa.

■ AJ NA ZNÁMKACH

Historik Peter Horváth spomína,

že doteraz sa mu podarilo zhromaždiť mená asi päťsto absolventov, ktorí sú podchytení či spomínaní v rôznych encyklopédiách a publikáciách.

„Fenoménom sú pre mňa absolventi, ktorí vyšli dokonca na poštových známkach. A to je česť, ktorá sa s výnimkou prezidentov, lebo tí to majú určené zákonom, nepodari každému. Napríklad arcibiskup Peter Pázmaň, zakladateľ Matice slovenskej Štefan Moyses, kodifikátor spisovnej slovenčiny Anton Bernolák, básnik Ján Hollý alebo skladateľ Mikuláš Schneider-Trnavský.“

Nuž, a plejáda jej absolventov

je nepomerne širšia. Iba napochytre – školu absolvovali aj dramatik Ján Palárik, cisársky radca Adam František Kollár, básnici Miroslav Válek, Vojtech Mihálik a Viliam Turčány, herci Jozef Adamovič, Soňa Valentová a Karol Čalik, z mladšej hereckej generácie Tomáš Mašťálir. Športovcov osloví meno plavca Marcela Géryho, ktorého rekord na dve sto metrov motýlik vydržal až do tohto roka dlhých tridsať rokov, streľkyne a dnes olympijskej funkcionárky Danky Bartekovej, komentátora Gaba Zelenaya, hospodárov zase meno prof. Petra Danišoviča, spolutvorcu vodnej sústavy

Gabčíkovo, vedcov biológa a nominanta Nobelovej ceny Richarda Kvetňanského, ktorý testoval nielen amerických kozmonautov, ale aj nášho Ivana Bellu. Akademická obec dobre pozná Ivana Wilhelma, rektora Karlovej univerzity v Prahe, priemyselníkov upúta meno Štefana Korčeka, šéfa divízie Fordových závodov v Detroide. Takto by sa dalo pokračovať vari donekonečna.

Do Divadla Jána Palárika v Trnave sa však zmestilo iba niekoľko stovák tých, ktorí drali kedysi jej lavice. Moderátorom bol redaktor Markízy Patrik Herman. Ako inak tiež absolvent gymnázia.

■ PRVÝ HONORÁR

„Gymnázium ma vlastne priviedlo k práci novinára.“ spomína. „Bola to súhra šťastných, aj veselých udalostí. Keď ma učila v prvom ročníku profesorka Valéria Krahulcová slovenčinu, dostali sme domácu úlohu. Pre chorobu som ju však nenapísal. Odovzdal som ju neskôr a pani profesorka ju neprijala s odôvodnením, že počas choroby som ležal a mal som teda dosť času, aby som ju napísal. Dostal som päťku a povedala pamätnú vetu – pre mňa, za mňa, daj to aj do novin... A ja som tú úlohu, úvahu na tému ťažký študentský život, naozaj z mladíckej nerozvážnosti poslal do novin. Vyšla ako úvodník na titulnej strane okresných novín, dostal som prvý honorár – celých dvanásť korún, a ponuku na spoluprácu... Keď sa o tom dozvedela pani profesorka, vytiahla ma za ucho z hodiny a poslala do inej triedy, kde starší spolužiaci tvorili školský časopis Blesk. Tam som začal písať a neskôr som sa stal aj šéfredaktorom. Takto som začínal.“

Najstarším pozvaným bol docent Júlíus Molnár, ktorému by nikto, napriek paličke, jeho úctyhodných deväťdesiatosem rokov nehádal.

„Už sme z osemdesiatich štyroch maturantov tried z roka 1942 nažive len dvaja, jedna spolužiačka žije v Hlohovci. Ja mám na všetkých krásne spomienky. Keď som môjmu vtedajšiemu profesorovi latinčiny poslal môj promočný list, tak mi napísal krásne blahoželenie, hoci sa musím priznať, že som patril medzi slabších žiakov. Štúdium som mal tak rád, že som na gymnázium zotrval namiesto ôsmich rokov rovno deväť,“ priznával žartovne a rovnako uvoľnene pokračoval: „Všetko mi šlo tak priemerne, okrem telocviku. Preto ma mal rád najmä profesor Ján Hajdócy, ktorý nenávidel futbal, ale miloval atletiku.“

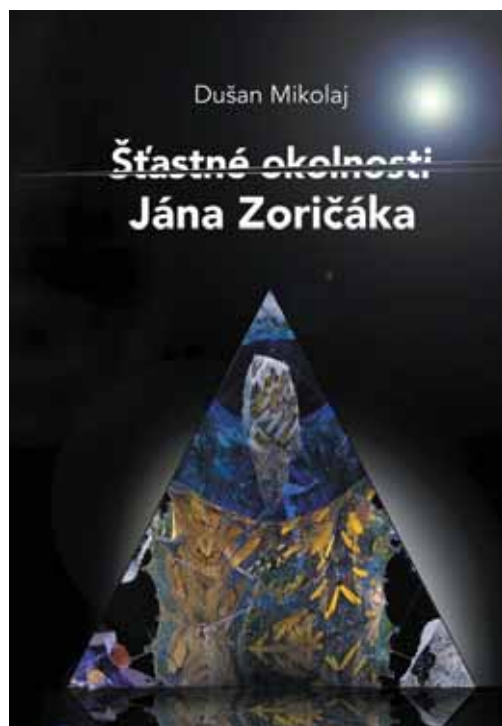
● POLSTOROČNÁ CANTICA

O úvod a záver podujatia sa postaral legendárny spevácky zbor študentov gymnázia Cantica Nova, ktorý oslávil v tomto roku päťdesiate výročie vzniku. Jeho radmi prešli aj sólisty opery SND Pavol Remenár, bývalý člen skupiny Fragile a herec Kamil Mikulčík alebo stálica operného spevu v Nemecku Lucia Duchoňová. Od roka 1983 ho vedie zbormajster Gabriel Kalapoš: „Som nielen absolventom gymnázia, ale aj jeho učiteľom,“ zaspomína. „Maturoval som v roku 1980. Bol som aktívny študent, v zbere som spieval, ale aj usporadúval diskotéky a hral som v študentskej kapele. Roky dospievania sa vryjú do pamäti každému najviac. Mojm mentorom bola triedna Mária Vandrová, ale aj celá plejáda profesorov. V tých rokoch ešte bolo cítiť, kto je učiteľ a kto žiak, vyučujúci mali prirodzenú autoritu.“

Riaditeľom gymnázia bol aj Ľudovít VaneK, ktorý s prestávkou prežil na gymnázii dvadsaťdva rokov: „Krasne to bolo. A rýchle prešlo. Učil som, aj som viedol školu. V pamäti mi utkveli vari všetci, ktorých som dnes stretol. Nikoho som nikdy nepreferoval, všetci boli ‚moji‘ žiaci.“

Dušan MIKOLAJ, Šťastné okolnosti Jána Zoričáka, vydavateľstvo AlleGro Plus, 2019 Šťastné zavŕšenie desaťročných stretnutí

KNIHA TÝŽDŇA

Spisovateľ Dušan MIKOLAJ sa programovo venuje osobnostiam slovenského výtvarného umenia. Tlejúce slnko o maliarovi Milošovi Alexandrovi Bazovskom a jeho generačných súputníkoch bolo prvým jeho dielom v tomto žánri. Nasledovali Majstri štetca, Odrôtovaný svet Karola Guleju či Medová baba. Za svoje diela dostal najvyššie ocenenia literatúry faktu – Cenu Egona Erwina Kischu, národnú cenu Vojtecha Zamarovského či Cenu Milana Thomku Mitrovského Nadácie Matice slovenskej.

Desať rokov meral Dušan Mikolaj cestu do francúzskych Savojských Álp, podtatranského kraja či na výstavy po Slovensku, kde prezentoval svoj krehký svet jeden z popredných svetových sklárov Ján Zoričák. Desaťročné putovanie, množstvo rozhovorov a dojmov zachytil v knihe Šťastné okolnosti Jána Zoričáka. A keďže obaja sú dobrí rozprávači, sklárove úvahy sú odlišné kurzívkou. Súčasťou knihy sú tiež fotografie, ilustrujúce spomínané stretnutia. Ako sa rozpomína autor, prvýkrát do domu sklára vkročil koncom roka 2009. Bolo to krátko po jeho výstave Hviezadne posolstvá v Tatranskej galérii v Poprade. Vtedy prvýkrát zazvonil na zvonec domu v mestečku Talloires pri jazere Annecy pod klenbou mohutných Álp. Vo vstupnej kapitole knihy píše: „Už desaťročia ma priťahuje tvorivosť umeleckého sklára Jána Zoričáka. Patrí medzi stovky Slovákov narodených či usadených za hranicami našej vlasti, ktorí si svojou prácou a výkonomi získali verejné uznanie a spoločenskú úctu.“ A na inom mieste: „Pri opakovaných návštevách som vnímal jeho nepredstieranú citovú väzbu na rodný Ždiar. Akoby tieto miesta nedelila tisícpäťstokilometrová vzdialenosť. Dvoma fyzickými domovmi v dvoch rozdielnych štátoch sa plynule prelína duchovná jednota človeka.“ Desaťročia stretnutí vnímateľného spisovateľa a jeho sklára sa tisnú do riadkov, ktoré napriek životným peripetiám sklára plynú v knihe pokojne ako rieka.

Marián ŠIMKULIČ

MEDAILÓN

Akademik MUDr. Ján ŠTEFANOVIČ, DrSc. (*1928 Moravské Lieskové), zakladateľ slovenskej imunológie, obdivuhodný človek s veľkým srdcom, neútlachajúcim elánom a pracovným optimizmom, lekár, vedec a v neposlednom rade manžel a otec dvoch detí, z ktorých sú dnes tiež významní lekári, vedome a dobrovoľne prijal myšlienku, že stojí za to obetovať svoj život medicíne.

Človek presiaknutý človečinou

Profesor J. Štefanovič pôsobil na rôznych postoch Lekárskej fakulty UK v Bratislave. Bol vedúci Katedry mikrobiológie a imunológie, viedol subkatedru klinickej imunológie Inštitútu pre ďalšie vzdelávanie lekárov a farmaceutov (ILF), bol riaditeľ Ústavu imunológie UK. Venoval sa najmä riešeniu patogenézy a diagnostiky ochorení spôsobených mikroorganizmami, molekulovým základom prirodzenej imunity, imunogenetickým znakom človeka. Pracoval aj na využívaní imunologických metód v diagnostike a terapii ľudských chorôb. Zastával viacero akademických, odborných i vedeckých postov. Bol prorektorom UK a ako predseda imunologickej spoločnosti pri ČSAV prednášal nielen doma, ale aj v zahraničí. Publikoval vyše štyristo odborných prác. Jeho publikácia Lexikón lekárskej bakteriologie vyšla nákladom šesťnásťtisíc výtlačkov. Je laureát Národnej ceny za výsledky výskumu v Slovenskej republike, Radu Ľudovíta Štúra I. triedy za mimoriadne zásluhy o rozvoj slovenskej medicíny a rozvoj vedy v oblasti mikrobiológie a imunológie, ktorý mu udelil prezident Slovenskej republiky. Ako pedagóg vychoval troch profesorov, piatich docentov, štyroch doktorov a mnohých kandidátov vied. V súčasnosti sa venuje aplikácii poznatkov mikrobiológie a imunológie na kľúčové problémy medicíny. Sleduje aj otázky imunitného systému organizmu z hľadiska reprodukcie, starnutia a výživy s použitím potravín z GMO zdrojov. Svoj život zasvätil budovaniu mikrobiológie a imunológie, ako aj hraničným vedným disciplinám medicíny v súčinnosti s udrzaním zdravia jedinca i spoločnosti. Napriek požehnanému veku stále pôsobí ako konzultant, prednáša, píše, motivuje ľudí svojou energiou a prístupom k práci.

Eva SISKOVÁ

HUMORESKA

Nedostatok banánov na trhu spôsobil pád jedného režimu. Prinajmenšom tak to vyzeralo pri hodnotení socialistického Československa po tridsiatich rokoch. Akoby na banánoch stála istota celého občianskeho, kultúrneho a politického systému. Nielen u nás... Taliansky umelec Maurizio Cattelan vystavoval v umeleckej galérii v Miamí svoje najnovšie dielo. Podobne ako iné jeho diela, napríklad obrovská socha vztýčeného prostredníka na milánskom námestí, zaujalo všetkých návštevníkov a nakoniec sa predalo za stodvadsaťtisíc dolárov. Vystavené a za drahé peniaze predané dielo bolo skutočne pozoruhodné – banán prilepený na stenu lepiacou páskou. Tento banán bol v poradi

druhým Cattelanovým banánovým dielom, aj prvý banán sa predal za stodvadsaťtisíc. Žiaľ, toto dielo, ktoré predstavovalo novú éru v dejinách svetovej kultúry, bolo nenávratne zničené deň po

umelecká obec v americkom Miamí a na celom svete má problém. Datuna sa k motívu svojho činu nepriznal, a tak sa objavili rôzne špekulácie. Buď chcel skulptúru zničiť, alebo tiež išlo o ume-

vedeného umeleckého diela. To bol prvý trestný čin. V našej obývačke hneď vedľa televízora. Banán kúpený v akcii, lepiaca páska špeciálna. Chcel som zažiť pocit miliónára, ktorý má na stene

činu falšovania umeleckého diela pribudol po týždni ďalší trestný čin. Vlastná žena, ktorú som si celé roky vážil a ctil okrem iného pre jej citlivý vkus a lásku k umeniu, pristúpila artefaktu, odlepila pásku a spolu s banánom veľdielo hodila do koša. Po umení zostal na stene len lepkavý flák. A tak som sa stal vdovcom.

Predčasná prepustenie podľa slov môjho advokáta prichádza do úvahy po odsedení polovice trestu. Požiadal som, aby väzenskú knižnicu Zbor väzenskej a justičnej stráže doplnil o knihy o umení. Nech sa tých päť rokov za mrežami môžem vzdelávať. Po prepustení si zacetujem do Miamí. Verím, že v tamojšej galérii ma prijímú s patričnou úctou a nadšením. Mám už teraz veľkolepý námet, cena dvestoštyridsaťtisíc. Dva banány prilepené na luster.

Milan Časnocha MIKŠ

Čo dokážu na trhu a vo svete umenia obyčajné banány

predaji. Ďalší umelec, závistlivý konkurent menom David Datuna, pristúpil k umeleckému dielu, odtrhol ho a zjedol! K maniakom, ktorí útočili na Monu Lisu a Michelangelovu sochu Pieta, pribudol Datuna. Herostratov syndróm. Chvalabohu, Cattelan sa z toho nezrútil. Umeleckým kritikom oznámil, že sa nevzdáva a chystá sa vytvoriť tretie dielo v tomto banánovom štýle. Cenu predpokladá už okolo stopäťdesiatitisíc.

lecké vystúpenie, konceptuálnu akciu, pri ktorej ničenie, čiže jedením banánu, chcel Datuna poukázať na pomítnulosť vesmíru, pochybnú hodnotu peňazí alebo klimatické problémy v dôsledku ničenia amazonských pralesov. Skeptici preferujú iný výklad – Datuna jednoducho dostal chuť na banán!

Tiež mám dilemu. V našej rodine sa stali jedno za druhým dva trestné činy. Vyhotoval som nelegálnu kópiu

dielo za stodvadsaťtisíc a podarilo sa mi to. Pozval som na návštevu viacerých priateľov a známych. Kávu aj poldecí vypili, bolo na nich vidno, že si dielo so záujmom prezerajú. Čakal som ohnivú diskusiu a obdiv k môjmu vkusu. Nijaká reakcia. Ignoranti alebo nedoukovia. Pri odchode si tiško pohovorili s mojou plačúcou manželkou. Jeden priateľ jej dával číslo na svojho známeho – povoláním psychiatra. Bývalý priateľ. K môjmu zlo-

ČRTA

Spisovateľ Milan FERKO

Mal som tú česť a potešenie poznať Milana Ferka nielen prostredníctvom jeho literárneho diela a organizačnej práce na úseku štátneho jazyka, ale aj osobne. Jeho historické i ostatné práce sú vrchovitou mierou naplnené slovenskosťou. V monumentálnom takmer tisícpäťstostranovom epose spracovával „nášho“ Svätopluka. Jeho trojzväzkový Jánošík sa cíti v celom stredoeurópskom priestore ako doma. Slovenskí hrdinovia v próze M. Ferka nielen v dávnej minulosti, ale tiež v súčasnosti sú ľuďia ako kdekoľvek vo svete. Jedinou zvláštnosťou je ich každodenná a praktická slovenskosť.

Bola to česť...

Toto poznanie, slovenské poznanie prenáša aj do verejného priestoru. Slovenské hviezdne chvíle Milana Ferka nastávajú v roku 1991. Je spoluvorcom iniciatívy 61 krokov k slovenskej identite a následne prispieva svojim umeleckým i organizačným talentom k štátoprávnemu naplneniu slovenskej zvrchovanosti. Slovenskosť jeho prác sa netýka len obsahu, ale aj formy. Jazyk, slovenský jazyk zvláda vynikajúco. To netvrdím ako literárny kritik či jazykovedec, ale ako čitateľ. Nečudo, že ako generálny riaditeľ sekcie štátneho jazyka a slovenského písomníctva Ministerstva kultúry SR sa zaslúžil o prijatie zákona o štátnom jazyku Slovenskej republiky. Tu sa prejavil nielen ako právnik, ale aj spisovateľ a novinár, pre ktorého je jazyk pracovným nástrojom. Slovenskosť Milana Ferka je dokonca uzákonená ...

„Slovenská Matica je jednota milovníkov národa a života slovenského.“ Základným predpokladom uvedenej jednoty je jazyk slovenský. To je to, čo nás vyznačuje a odlišuje od ostatných ľudí. A zároveň nás sceľuje do spoločenstva zvaného národ. Slovenský národ! Sme Slovenky a Slováci. Naša identita je slovenská. náš životný priestor je Slovensko. Milan Ferko bol tiež jedným z milovníkov národa a života slovenského. Dokazoval to svojou literárnou činnosťou, jej duchom i obsahom. Dokazoval to svojou verejnou činnosťou pri vzniku Slovenskej republiky a na prospech slovenského jazyka. Dokázal to i „vrátením“ Slovenských pohľadov Matici slovenskej. Pri príležitosti sto päťdesiateho piateho výročia Maticy slovenskej a za zásluhy na slovenskej štátnosti udelila Matica slovenská „Mimoriadnu cenu“ in memoriam Milanovi Ferkovi. Diplom podpísal 4. augusta 2018 predseda MS Marián Gešper.

Mal som tú česť a potešenie poznať Milana Ferka ...

Jozef SCHWARZ
Foto: archív SNN

Ferdinand JURIGA: Hanba tomu, kto zhavranie alebo ochabne v boji za spravodlivosť

Pravda je pravdou, aj keď ju hlása čo i len jeden človek

Jozef VRANKA – Foto: archív SNN

Scenáristu a spisovateľovi Jozefa Vranku pozná čitateľská verejnosť najmä zo životopisného románu z Doliny prerástol hory o reverendovi Jozefovi Murgašovi, ktorý sa výrazne zapísal do análov bezdrôtovej telegrafie. Koncom vlaňajšieho roka ponúkol redakcii Slovenských národných novín na publikovanie textu o ďalšom významnom kňazovi a politickom predstaviteľovi slovenských národno-emanipčných snáh Ferdinandovi Jurigovi, ktorý autor tiež zamýšľa spracovať na publikovanie vo väčšom faktografickom formáte ako životopisnú črtu. Úryvok z nej sme publikovali vlni v čísle 41 SNN. Keďže sa stretla s pozitívnym ohlasom a viacerí čitatelia nás požiadať, aby sme o tomto málo známom svojráznom a obetavom duchovnom napísali viac, obrátili sme sa na autora, aby týmto požiadavkám vyhovel ďalším konceptom z pripravovanej knihy Náš Ferdiš...

Znepokojuje ma, že sa mi nepodarilo získať nejaké písomné dokumenty o tom, ako ho prijímali naši predchodcovia. Kolkí z nich si uvedomili, aký vzácny dar dostali v osobe tohto človeka. Čo všetko osočné môže pre nich okrem pastoračnej činnosti vykonať. Pamätníci, ktorí v rokoch jeho príchodu a pôsobenia v Dolnej Stredy boli v dospelom či dospievajúcom veku, už nežijú. A tak som sa kadečo usiloval povyzvedať od takých, ktorí síce v tom období neboli ešte na svete, ale v pamäti im zostalo rozprávanie ich rodičov, príbuzných a známych o svojráznom páňovi farárovi ThDr. Ferdinandovi Jurigovi.

■ ZA FARSKÝM HUMNOM

Začnem spomienkami už neobého pána učiteľa Jána Nosáľa z nášho rozhoru okolo roka 1980. Bol to otec v tom čase známeho rozhlasového redaktora a autora textov populárneho ľudového rozprávača Strýca Marcina Ing. Vladimíra Nosáľa, s ktorým sme mali takmer v susedstve chaty. Tento pán učiteľ, keď som mu pri jednej z našich debát prezradil, že pochádzam z Dolnej Stredy, pousmial sa a zmĺkol... Na jeho tvári som pobil zmenu. Nevedel som si ju vysvetliť. Zvíťazila vo mne zvedavosť.

– Pán Nosál, pri vyslovení názvu mojej rodnej obce, ste sa mierne pousmiali a zmĺkli. Pripadalo mi to, ako by ste sa nad niečím zamysleli.

– Prebudila sa vo mne nostalgia na moje mladé časy. Ako mladý učiteľ som sa dostal učiť do vašej susednej obce Šintavy. Učiteľia z okolitých obcí sme sa dosť často stretali v Dolnej Stredy, aby sme si vypočuli prejav či kázeň vtedajšieho dolnostredského farára Ferdiša Jurigu. Radosť ho bolo počuť. To bol taký rečník, že mu nebolo páru. Často sme sa s ním vidali, keď mu to jeho povinnosti dovolili, či už v škole, na fare a v letných dňoch aj pri Váhu, ktorý tiekol takmer za humnom jeho fary. Ale najkrajšie to bolo, keď sme sa zišli za farským humnom. Tam mala ochranná protipovodňová hrádza takú priateľnú trávnuť šikminu. Doktorovi Jurigovi, niekedy sme ho oslovovali aj pán poslanec, doniesli stoličku, dali mu ju na rovnú plochu pod hrádzou a my sme si na trávnuť šikminu prestreli vreckovky, posadali si a cítili sme sa ako v prírodnom amfiteátri. Tieto stretnutia s pánom poslancom Jurigom boli také populárne a poučné, že sme sa nevedeli dočkať ďalšieho stretnutia...

– Nezohrávali v tej nedeľkavosti nejakú rolu aj mladé učiteľky? – Neodpustil som si jenné podpichnutie. Jeho starecké oči i tvár ožili.

– Jedno s druhým. Viete, u Ferdiša, medzi sebou sme ho tak volali, sme odbívali, ako to všetko zvládne. Nikdy sme na ňom nepobadali ani náznak únavy. A jeho iskrivé prejavy, či už v sneme, v parlamente, alebo na manifestačných stretnutiach, ťali, ako sa vraví, do živého. Predovšetkým bol veľký vlastenec a zástanca chudobných ľudí. Raz na jednom takom stretnutí pri krásnej košatej lipy, ktorá bola ozdobou okolia kostola, ozaj, je tam ešte?

– Je. A stále je ozdobou našej dediny.

– To som rád, že sa zachovala.

Dúfam, že sa ňou budú hrdiť Dolnostredčania ešte dlhé roky.

– Aj ja v to dúfam. No, a čo sa tam vtedy odohralo?

– Nevie, či vám to mám povedať...

– Môžem poprosiť o originál? –

– Prosebné som sa na neho zahľadel.

– Ferdiš pri tej lipy rečník, bolo tam vtedy veľa ľudí aj z okolitých dedín. A zrazu mu z ničoho nič počas jeho zanieteneho prejavu jeden taký podgurážený chlap zo skupinky „lumpenproletárov“ zakríčal: „Čo nám to tu rozprávaš, radšej sa staraj o svoje deti!“

Juriga obrátil svoj pohľad smerom, odkiaľ prichádzal pokrik, a bez akého-

Farár Ferdinand JURIGA vo vajnorskom kroji na dobovej pohľadnici

koľvek zaskočenia mu odpovedal: „Ja sa starám. Sú slušne vychovávané, pekne oblečené a nie sú hladné. Ale ty sa nestaráš o svoje deti. Ty všetko v krčme prepíješ a tvoje deti hladujú a nemajú si čo na seba obliecť.“

A pokračoval ďalej v svojom prejave. Jeho výstižnú odpoveď väčšina prítomných odmenila veľkým potleskom.

Aj taký bol Ferdiš Juriga. Ale v globále to bol človek s veľkým „Č.“ Bol nielen pre Dolnú Stredu, ale aj pre celý slovenský národ veľkým prínosom. Jeho neskrývaný boj za práva Slovákov a chudobných ľudí bol prikladný. Aj vy budete hrdí na to, že vo vašom rodisku niekoľko rokov pôsobila taká významná osobnosť nášho národa, akou bol Ferdiš Juriga.

■ SPOMIENKA MINIŠTRANTA

Dlhoročný priateľ, publicista a spisovateľ Ladislav Zrubec mi na jednom z priateľských posedení tiež spomínal, že písal v známom obrázkovom týždenníku Život o mojej rodnej dedine. Presnejšie o Jurigovi. Vraj tam robil rozhovor s manželmi, ktorých meno si nepamätal. Povedal mi, že manžel bol v mladosti Jurigov miništrant.

Rozhodol som sa, že urobím všetko, čo bude v mojich možnostiach, aby som získal článok. Viedlo ma k tomu presvedčenie, že L. Zrubec, s ktorým som sa poznal vyše polstoročia, svedomito študuje historické dokumenty po archívoch na Slovensku i v Maďarsku a nenapíše to, čo nemá overené. Je známe to biblické, „keď klopeš, bude ti otvorené“, i to ľudové, „keď hľadáš, tak nájdeš“. Ja som sa zatiaľ iba chystal hľadať a spadlo mi to ako z neba. Bol to xerox článku L. Zrubeca v spomínanom týždenníku z roka 1995, ktorý nadpisal: „V Dolnej Stredy postavil ulicu.“ Okrem iného v ňom píše: „Jozef Váľky, obyvateľ Dolnej Stredy, si na pôsobenie Ferdiša Jurigu v ich obci dobre pamätá. Bol jedným z jeho miništrantov.“

Tak som získal jeho meno...

– Mal rád deti, – spomína Jozef Váľky. – Po nedeľných litániách chodil s nami do parku a vše hrával aj futbal. Obľúbili sme si pána farára. Keď farár Ferdiš Juriga zistil, ako v Dolnej Stredy biedne žijú niektoré rodiny, z kazateľnice vyhlásil, že tí najchudobnejší si musia postaviť domy. Ľudia však rozprávkam neverili. Mysleli si svoje a uskrňali sa. Vraj takého farára tu ešte nemali. Deti nemajú čo do úst, ako si teda môžu postaviť domy?

Bolí toho názoru, že je to rojko, nie kňaz. „To je moja vec,“ odvetil Ferdiš Juriga pochybovačom.

Ako poslanec Národného zhromaždenia (1918 – 1928) odcestoval do Bratislavy a pre chudobných vybavil výhodné pôžičky, dokonca aj nenávratnú subvenciu. Doma presvedčil furmanov, aby chudobným pomohli. Agilnejších pochválil rovno z kazateľnice. Juriga osobne zašiel za bohatými roľníkmi a žiadal ich o pomoc, aby požičali paholkov a furmanov. V priebehu dvoch rokov v Dolnej Stredy vyrástla nová ulica. Dnes sú už domy zmodernizovali. Je to pekná ulica, ktorá vyrástla zásluhou Ferdiša Jurigu

– Keď chudobní stavebníci potrebovali drevo na krov, pán farár išiel až do Zvolena k svojim priateľom a vybavil veľmi lacné brvná a rezivo, – dodala pani Angela Váľkyová, jedna z pamätníčok.

■ ULICA AJ PAMÄTNÍK

Významný kňaz, politik, zástanca Slovákov v mnohonárodnom Uhorsku i v prvých rokoch vzniku ČSR nemá v miestach, kde pôsobil, ani pamätnú tabuľu. Zaslúžil by si, aby si jeho meno a skutky, ktoré vykonal počas svojho života, pripomínali aj budúce generácie.

Je pravda, že Juriga nikdy nič nezmeškal, ako zvykol hovoriť. Bolo by však chybou, keby sme s uctením jeho pôsobenia v Dolnej Stredy zmeškali my.

Ferdinand Juriga dal podnet aj na vytvorenie pamätníka padlým obyvateľom z Dolnej Stredy v prvej svetovej vojne. Pamätník navrhoval umiestniť pri dávnejšie vysadenej košatej lipy. Jeho obrubu by mali tvoriť novovysadené lipy.

Z kroniky, ktorú začala písať v roku 1932 pani učiteľka Marianna Brezánska, som sa dozvedel, že pomník postavili v roku 1937. Podrobnejšie o tom v pripravovanej knihe...

PREJAV FERDINANDA JURIGU

na zasadnutí Poslaneckej Snemovne Národného zhromaždenia v Prahe 28. júna 1927. Rozprava k Správe ústavnoprávneho výboru o vládnom návrhu zákona o organizácii politickej správy.

(Poznámka. Podarilo sa mi získať celý prejav aj s pokrikmi niektorých opozičných poslancov. Keďže prejav je obsiahly, vybral som z neho iba niektoré pasáže.) Juriga: – Dovoľte, prosím, aby som vám niekoľkými slovami uviedol dôvody. Nie

sú osobné. Úprimne hovorím, že som vo svojom živote snád len tretikrát cítil takú zodpovednosť akú dnes. Cítil som ju v roku 1918 v budapeštianskej snemovni, keď som čítal prehlásenie o sebaurčovanom práve slovenského národa a odtrhnutí sa od Uhorska a žiadal, aby slovenský národ na tomto území, na ktorom on býva, mohol viesť svoj štátny život. Nikto tak otvorene nepovedal, že chce svoju samostatnosť na území, na ktorom býva.

Druhá vážna chvíľa bola Martinská deklarácia. Od Uhorska sme sa odtrhli. V Martine sme boli prehnými idealistami. Verili sme a dôverovali sme v bratskú lásku a pán Dr. Déder dobre vie, že sme dňom i nocou o tom debatovali, že sme mali obavu, či nás Česi nezožerú. O autonómii sme už vtedy debatovali a pán Dr. Déder bol ten, ktorý navrhol: „Nechajme teraz hádky o autonómii, teraz je chvíľa oslobodenia, a ak teraz do toho boja oslobodenia vrhneme otázku, akým spôsobom spravovať Slovensko, ako má ono žiť, to darmo budeme pliesť národ a jednota oslobodenia bude akosi zmýlená tou druhou otázkou osobitosti slovenského národa.“

Aj ja som na to pristal. On sám hovoril: „Nechajme ten národ a po desiatich rokoch, ako si národ rozhodne, tak nech je. Ak bude chcieť autonómii, nech si má, ak nebude ju chcieť, nech ju nemá.“

A to bola tá hádka pred prešporským súdom, čo Beneš pekne naračil, aby bolo súdne vypovedané, že tam žiadna klauzula nebola. On myslel, že výrokom prešporského súdu je tá otázka vybašená... Viem, ako páni zmýšľali, ktorí tento návrh podali. Mysleli si: Počkajte, po desiatich rokoch počestíme a vykynozíme národné povedomie a jednoducho Slovensko shrábneme. My sme si mysleli tak: Nebudeme sa v tejto vážnej historickej chvíli vadiť a škriepiť, však oni nás nepočestia. My budeme národné povedomie dvíhať, za právo národa bojovať a po desiatich rokoch bude ten národ tak dospeľým a silným, že bratia Česi nám budú musieť dať autonómii. Tá autonómistická myšlienka tam už vtedy bola. A táto idea neumrela a prišlo na naše, že národ sa nepodarilo počestiť, že sám pán Dr. Kramář už tak ďaleko prišiel, že spomína „slovenskú krajinu“. Predtým nám za použitie toho oslovenia chceli skonfiškovať naše noviny. Pán Dr. Kramář to pekne povedal vo všeobecnej časti odôvodnenia zákona.

Kramář: „Vláda i výbor ústavnoprávny navrhujú, aby Slovensko bolo vic jen imaginárním, spíše heslovitým pojmem, jakým bylo za Maďarska i za správy župní, nýbrž aby byl utvořen v naší republice nový jednotný správní obvod, země, krajina slovenská a v ní zemské zastupitelstvo.“

●●●

Andrej Hlinka Jurigov prínos v dejinách slovenskej politiky videl v jeho nepoddajnosti v sledovaní myšlienky v svojbytnosti slovenského národa, ale aj v šírení cyrilometodských myšlienky medzi Slovámi. Hlinka vo svojej reflexii (v Slovenských ľudových novinách 10. 10. 1924) upozornil, že Jurigov význam sa ne stráca ani tým, ak sa spomínajú chyby. Postačí už samotné slovo „Náš Ferdiš“ a už sa hybu vnútornosti...

„Ferdíš Juriga je veľkým človekom, filozofom, básnikom, rečníkom a spisovateľom, a preto má aj veľké tieň. My si ho celého ctíme, milujeme a oslavujeme s jeho chybami i vlastnosťami. Ja pred ním dnes skláňam svoju generálsku a vodcovskú palicu, lebo Dr. Juriga je najstarším a najotvorenejším slovenským bojovníkom. Za slovenčinu niek tak zreteľne a otvorene nebojoval ako on,“ napísal A. Hlinka.

Storočnice založenia miestnych odborov oslávili matičiari v Trenčíne a Brezne

Stopy tu zanechali mnohí slovenskí národovci

Matej MINDÁR a Peter HORŇÁK – Foto: Štefan KAČENA

Pred sto rokmi sa na Slovensku začali formovať miestne odbory Matice slovenskej. Medzi prvými deviatimi, ktoré vznikli v roku 1919, boli aj MO MS v Trenčíne a v Brezne. Breznianski matičiari si svoju storočnicu pripomenuli presne v deň založenia odboru – 22. novembra, v mestskom dome kultúry a v sobotu 23. novembra tak v Posádovom klube Dome armády urobili aj matičiari z Trenčína.

Spomienkovú slávnosť pod hradom Matúša Čáka otvoril spevácky zbor Zvon zaspievaním štátnej hymny. Moderátorka Janka Poláková predniesla báseň Jaroslava Rezníka Požehnanie slnka (Matici). Predsedníčka miestneho odboru Anna Prnová privítala prítomných a slovo odovzdala moderátorky. Tá osobitne privítala a uviedla predstaviteľov verejného a kultúrneho života. Záštitu nad týmto podujatím osobne prevzal trenčiansky primátor Richard Rybníček.

■ MNOŽSTVO AKTIVÍT

V príhovore pripomenul, že práve trenčianski matičiari zorganizovali obrovské množstvo kultúrno-spoločenských akcií. Predseda MS Marián Gešper zdôraznil, že z Trenčína pochádzali mnohí slovenskí národovci: „Už keď vznikla prvá Československá republika, prvé miestne výbory Slovenskej národnej rady sa zakladali v Trenčíne a na Liptove. Ostatné stolice boli na tom horšie, ale práve Trenčania a Liptáci boli veľmi odvážni Slováci, a preto založenie miestneho odboru bolo úplne prirodzené práve v roku 1919.“ Dlhoročná predsedníčka miestneho odboru Janka Poláková zhodnotila svoje pôsobenie: „Vždy som sa stretla s mnohými výnimočnými ľuďmi. V Roku Ľudovíta Štúra sme dali pomocou sponzorov do poriadku hrob matky Ľudovíta Štúra Anny Michalovej.“ Slávnostné matičné zhromaždenie pozdravil aj rektor Trenčianskej univerzity Alexandra Dubčeka Jozef Habáň. V kultúrnom programe vystúpili školáčky Emma Žáčiková, FS Teplanka, ktorý pod vedením Heleny Uherkovej zaspieval zhudobnenú pieseň od spisovateľa Rudolfa Dobiáša Pieseň o rodnej zemi, a k slovu sa dostali aj matiční ochotníci na čele s Petrom Vrhlikom. Pod vedením cvi-

Brezňania venovali prvú časť osláv storočnice svojho odboru žiakom a mládeži

čiteľky Aleny Suchomelovej vystúpilo dvanásť žien zo sokolskej jednoty Trenčín. Z rúk predsedu MS Mariána Gešpera a predsedníčky MO MS v Trenčíne Anny Prnovej si potom vyznamenania a ďakovné listy prevzali zaslúžilí členovia a funkcionári MS. Na záver spevácky súbor Zvon

zaspieval nielen matičnú hymnickú pieseň Kto za pravdu horí, ale aj zhudobnenú báseň Ivana Kraska Otcova rola.

■ STOROČNICA V BREZNE

V Brezne prvá časť osláv patrila žiakom základných škôl, ktorým Hore-

hronské múzeum slovným aj obrazovým pásmom predstavilo matičnú históriu matičiari v meste. Kultúrny program pripravili kolektívni členovia Matice. Popoludní 22. novembra sa uskutočnila slávnostná časť pre pozvaných hostí a širokú verejnosť. Zaznela znelka Matice slovenskej a hymna SR. Do obdobia rokov 1861 – 1863 preniesli prítomných žiaci ZŠ s MŠ K. Rapoša, ktorí dramatizovaným pásmom priblížili chvíle rozhodovania o sídle Matice: Brezno alebo Martin? Následne vznik MO MS a ďalšie roky fungovania breznianskej matičnej organizácie priblížila Hana Peterajová z Horehronského múzea. Na ich začiatku stáli členovia Matice slovenskej v Martine Michal Matunák a Julo Slabeycius, ktorí obyvateľom Brezna napísali vyzvanie, aby sa prihlásili za členov Matice slovenskej. Na prvý raz sa ich prihlásilo sedemdesiatdva. Prvým predsedom sa stal katolícky farár a dekan, historik a archivár Michal Matunák. Ako uviedla súčasná predsedníčka MO Ivana Kružliaková, odbor od svojich prvých dní prispieval k rozvoju vzdelanosti a kultúrnej činnosti, a tak sa deje dodnes. Svoju činnosť breznianski matičiari zmapovali vo vydaní brožúrky Sto rokov od založenia Miestneho odboru Matice slovenskej v Brezne, 1919 – 2019, ktorú uviedli do života v tento slávnostný deň. Pokrstili ju kúskami trikolóry – symbolickými farbami Slovenska, predseda Matice slovenskej Marián Gešper a miestnemu odboru srdcom oddaná Mária Maculová. Oslávencovi, ktorý prispieva k rozvoju vzdelanosti a kultúrnej činnosti, vo svojich príhovoroch veľa šťastia a úspechov poprial predseda MS Marián Gešper, prednostka Okresného úradu v Brezne Ingrid Poliaková a primátor Tomáš Abel a mnohí ďalší. Na slávnosti tiež odovzdali medaily a pamätné listy aktívnym a zaslúžilým členom MO MS. O pestrý kultúrny program sa postarali kolektívni členovia MO MS, a to žiaci Základnej školy s materskou školou Karola Rapoša, Spevácky zbor mesta Brezna, spevokol Svornosť, Divadelný súbor Jána Chalupku, mužská spevácka skupina Krnohári a záverečnú bodku za oslavou storočnice dal hosť Detský dychový orchester pri ZUŠ Brezno.

MATIČNÉ DEPEŠE

Pocťa Štefánikovi a Jesenskému

Odbor Mladej Matice v Stropkove v spolupráci s divadelnými ochotníkmi Mladej Matice 17. decembra 2019 zorganizovali v miestnom gymnáziu prednášku a divadelnú dramatizáciu venovanú gen. M. R. Štefánikovi a stému výročiu oslobodenia Slovenska spod uhorského jarma. Súčasťou podujatia v rámci mladomatičného cyklu akcií Študentský dramatický krúžok bola aj divadelná hra v podaní mladých matičiari pod názvom Kapitoly zo života Janka Jesenského.

Kytička domovine 2019

Malebné tóny ľudových piesní zazneli v predvianočnom období v podaní žiakov základných škôl prešovského a sabinovského okresu. V priestoroch SZŠ pre deti s poruchami aktivity a pozornosti sa vlni začiatkom decembra uskutočnil už dvadsiaty druhý ročník matičnej súťaže Kytička domovine, ktorú organizoval Miestny odbor Matice slovenskej v Prešove. Cieľom súťaže je vzbudiť záujem o kultúrne dedičstvo nášho národa a vytvoriť puto a lásku k rodnému kraju. Na súťažnej prehliadke v sólovom ľudovom speve sa tento rok zúčastnilo tridsať tri detí.

Páračky na Polichne

Páranie peria a obnovenie zvykov s ním spojených siaha v Polichne do roka 2004, keď sa matičiari rozhodli obnoviť tento tradičný spôsob stretávania pri práci i zábave a premeniť ho na novodobú tradíciu. Tento rok si počas páračiek pripomenuli aj iné dedinské zvyky, ktoré boli typické pre toto predvianočné obdobie na prelome 19. a 20. storočia. Na svojich predkov si účastníci páračiek zaspomínali aj pri občerstvení, ktoré pripravili podľa receptov zo zápisiek polichnianskych gazdiniek.

Matičiari v Liptovskom Mikuláši oslávili storočnicu svojej organizácie

Jeden z najstarších, stále aktívnych odborov

Text a foto: Peter VRLÍK

Matice slovenská si vlni pripomínať vzácné jubileum. V auguste 1919 sa po štyridsiatich štyroch rokoch obnovila na valnom zhromaždení činnosť tejto našej národnej a kultúrnej inštitúcie. Boli schválené aj upravené statuty, v ktorých sa počítalo so vznikom miestnych odborov v slovenských mestách a dedinách. Do konca roka 1919 vzniklo deväť miestnych odborov Matice slovenskej. Jedným z prvých odborov na Slovensku bol aj odbor v Liptovskom Svätom Mikuláši, ktorého storočnicu si pripomenuli mikulášski matičiari vlni 11. decembra.

V preplnenej veľkej sále Domu MS sa stretli mikulášski matičiari, aby si počas slávnostného večera zaspomínali na svoju činnosť, na významné osobnosti, ktoré boli súčasťou miestneho odboru. Po zaspievaní hymny Slovenskej republiky matičným spevokolom Senior, ktorý je kolektívny člen MO MS, sa slova ujal riaditeľ Domu MS a podpredseda Matice slovenskej Marek Nemec. Privítal vzácných hostí: Rudolfa Urbanoviča, štátneho tajomníka Ministerstva vnútra SR a viceprimátora Liptovského Mikuláša, Lenku Mitrengovú, prednostku Okresného úradu Liptovský Mikuláš, Jána Blcháča, primátora mesta Liptovský Mikuláš, Mariána Gešpera, predsedu MS, a Mareka Hanusku, prvého podpredsedu MS. Na podujatí sa zúčastnili aj predstavitelia miestnych odborov MO z Oravy a Liptova (Trstená, Dolný Kubín, Ľubela, Stančany, Kráľova Lehota, Liptovský Hrádok), ako aj riaditelia kultúrnych inštitúcií v meste Liptovský Mikuláš.

Predseda Matice slovenskej Marián GEŠPER počas vystúpenia na oslavách storočnice liptovskomikulášskeho matičného odboru

Matiční divadelníci si na túto príležitosť pripravili zaujímavý scénický program, v ktorom sa postupne predstavili významné osobnosti z histórie. Potom sa k prítomným prihovril primátor mesta Ján Blcháč. Vyzdvihol spoluprácu matičiari s mestom, podčiarkol, že sú to práve matičiari, ktorí sa podieľajú na kultúrnom živote v meste a vtlačujú mu tak svojú pečat ako mestu kultúry a spolku. Miestnemu odboru

MS odovzdal zlatú plaketu mesta a pamätný list. Po ňom vystúpil s príhovorom predseda MS Marián Gešper. Pripomenul, že mikulášsky odbor patrí medzi najstaršie na Slovensku, bol a je stále aktívny pri organizovaní národných podujatí, môže byť vzorom pre ostatné odbory na Slovensku. Výbor MS sa rozhodol MO MS v Liptovskom Mikuláši pri príležitosti stého výročia udeliť Mimoriadnu cenu MS.

Nasledovalo uvedenie publikácie, ktorú zostavil Peter Vrlík pod názvom Miestny odbor Matice slovenskej v Liptovskom Mikuláši – storočná cesta dejinami. Na publikácii ďalej spolupracovali Ivan Bubelíny, Marcela Feriančeková, Ferdinand Chovanec a Marek Nemec. Nachádza sa v nej veľa zaujímavostí o mikulášskej Matici, mnoho autentických materiálov, medailóny významných osobností, ktoré pôsobili v tomto MO MS. Publikáciu uviedli primátor mesta Ján Blcháč, riaditeľ D MS a podpredseda MS Marek Nemec a predseda MS Marián Gešper poklepaním kameňom z Kriváňa.

Keďže MO MS v Liptovskom Mikuláši mal počas svojho pôsobenia aj veľké množstvo podporovateľov, výbor MS sa rozhodol udeliť ocenenia za podporu a spoluprácu mestu Liptovský Mikuláš – cenu prevzal primátor mesta Ján Blcháč, ECAV – cenu prevzal pán farár Marián Bochnička, Liptovskému kultúrnemu stredisku – cenu prevzala riaditeľka Miroslava Palanová, Liptovskej knižnici G. F. Belopotockého – cenu prevzala riaditeľka Marcela Feriančeková, Múzeu Janka Kráľa – cenu prevzal riaditeľ Jaroslav Hric, a spevokol Senior s vedúcim Michalom Kotianom. Zlatým klincom programu bolo vystúpenie Mareka Nemca, ktorý zaspieval a zahral na fujare. Potom bolo pre prítomných prichytené spoločenské posedenie a výstava mapujúca činnosť Miestneho odboru Matice slovenskej v Liptovskom Mikuláši.

Za Elenou Sopkovou

Skonom Eleny Sopkovej 11.12. 2019 matičné rady posmutneli. Bola matičiarkou telom i duou. Nechýbala pri obnovovaní miestnych odborov Matice slovenskej v rokoch 1967 – 1968. Dlhé roky bola tajomníčkou OR MS v Nových Zámkoch a tiež predsedníčkou MO MS v Komjaticiach. Komjatice boli hybnou pákou MS. Tamojší odbor bol jedným z najpočetnejších práve zásluhou manželov Sopkovcov, najmä však Elenkinou, ktorá bola v Komjaticiach učiteľkou. V škole pôsobila od roka 1954. Učila slovenský jazyk, dejepis, telesnú výchovu a čo bolo potrebné. Zaslúžila sa o záchranu knihy Z vôle ľudu obnovená. Publikácie uchovávali v svojej garáži... Po roku 1968 ich rozdávali tam, kde sa obnovil miestny odbor. Získať mladých ľudí do MS bolo ťažké, ale v spolupráci so školstvom sa jej to vždy darilo. Do poslednej chvíle som ju obdivoval, kde berie toľko energie pre matičnú činnosť. Patri jej vďaka za všetko, čo pre slovenský národ spravila. Nechce sa mi veriť, že odišla na večnosť, keď pred niečo vyše mesiacom sme sa ešte rozprávali na tému Matice. Bolo to poslednýkrát. Za všetku Tvoju matičnú prácu a za všetko čo si ma naučila, Ti zo srdca ďakujem. Česť Tvojmu statočnému životu, česť Tvojej pamiatke. **Vojtech PORUBSKÝ, predseda MO MS Dolný Ohaj**

OČAMI MATIČIARA

Vlast' moja je literárno-výtvarná súťaž, vyhlasovateľom a organizátorom ktorej je MO MS v Nedede, obci na jazykovo zmiešanom území južného Slovenska. Spoluorganizátormi sú MŠ a ZŠ v Nedede a ZŠ vo Vičanoch. Matičiari každý rok menia jej hlavnú tému. Tohoročnou bolo Duchovné dedičstvo slovenských mien v spojení s tradíciami.

Vlast' moja

Cieľom súťaže je vzbudiť u detí záujem o vlast', v ktorej žijú, prispieť k zvýšeniu národného povedomia, uvedomovaniu si svojej identity či dôležitosti zachovania tradícií a zvyklostí našich predkov. Súťaž pozostáva z viacerých na seba nadväzujúcich etáp. Najprv sa začína v školskom procese vzájomnou prácou a komunikáciou pedagógov so žiakmi. V rámci tejto časti bolo tento rok za pomoci Domu Matice slovenskej v Nitre doplnené vzdelávanie žiakov II. stupňa samostatnou prednáškou prof. Mgr. Jaromíra Krška, PhD., z Katedry slovenského jazyka a komunikácie Univerzity Matej Bela v Banskej Bystrici. Prednášajúci sa zameria na výklad tradičných pôvodných slovenských mien, ktoré sú mnohokrát spájané s poverami, čarami, pránostikami či mágiou. Žiakom však vo svojej prednáške priblíži aj etymológiu obcí, v ktorých žijú. Žiakom I. stupňa priblíži danú tému matičiarky Mária Feješová a Eva Boťanská. Dôležitou etapou je následná práca v domácom prostredí. Vysoko však možno ohodnotiť práve práce, z ktorých bolo cítiť, že o tradíciách našich predkov sa doma buď často rozpráva, alebo práve súťaž k tomuto faktoru podnietila. Poslednou etapou súťaže je slávnostné vyhlásenie výsledkov, kde žiaci literárnej časti sprostredkujú prítomným svoje ukážky priamo na javisku. Tým súťaž napomáha rozvíjanie javiskových a recitačných zručností. Slávnostné vyhlásenie víťazov z celkovo osemdesiatich dvoch súťažných prác otvoril predseda MO MS v Nedede Ondrej Guláš. Podujatie umeleckým slovom sprevádzala podpredsedníčka MO MS v Nedede Mária Feješová a o vyhodnotenie súťaže sa postarala duša celého projektu Martina Gurbaľová. Prednes vlastných prác doplnili hudobno-dramatické pásma zimného zvykoslovia v podaní folklórnej skupiny Nezábudka, ktorá pôsobí pri MO MS v Nedede, a deti z MŠ v Nedede. Počas slávnostného večera si hodnotné knihy Vydavateľstva Matice slovenskej a diplomu prevzalo celkovo tridsať výhercov z dvanástich súťažných kategórií. Súťaž sa realizovala s finančnou podporou Matice slovenskej a Domu Matice slovenskej v Nitre.

Veronika BILICOVÁ,
Dom Matice slovenskej v Nitre

Vo Vranove nad Topľou odhalili pamätník udalostiam spred sto rokov Hold významnému mílniku národnej histórie

Matica slovenská uzavrela rok 2019 ako Rok storočnice oživotvorenia Matice slovenskej slávnostným odhalením pamätníka venovaného stému výročiu oslobodenia mesta Vranov nad Topľou a jeho začlenenia do prvej Československej republiky v roku 1919. Podujatie usporiadala Matica slovenská a mesto Vranov nad Topľou 19. decembra 2019 na Námestí slobody.

„Považujem za mimoriadne významné, že vo Vranove nad Topľou, teda na hornom Zemplíne, stojí pamätník pripomínajúci prelomové udalosti spred sto rokov. Mesto oslobodila 4. stotina 1. práporu 1. pluku Slovenskej Slobody. O svoju vlasť hrdinsky bojovali naši slovenskí predkovia v česko-slovenských légiách i neskôr v domacom česko-slovenskom vojsku. Symbolické je, že jednotka, ktorá oslobodila mesto Vranov nad Topľou, bola zložená výlučne zo Slovákov. Pevne verím, že sa pamätník v meste stane dôstojným miestom našej národnej histórie,“ vyjadril sa predseda MS Marián Gešper. Vranov nad Topľou bol oslobodený od pozostatkov uhorskej a maďarskej správy 19. januára 1919. Spoločne s obcou Sol bol v hornom Zemplíne jedným z prvých miest a obcí, v ktorých mali slovenskí národovci odvahu prihlásiť sa k Deklarácii slovenského národa a mladému česko-slovenskému štátu založením miestnych výborov Slovenskej národnej rady.

„Pred sto rokmi sa v našom meste udiala zmena, ktorá nám dala to, čo žijeme teraz. Slovenský jazyk sa vrátil do škôl, úradov

Od konca vlaňajšieho roka aj okresné mesto Vranov nad Topľou si bude vzniak Česko-Slovenska a zástoj čs. légii pri vzniku republiky Čechov a Slovákov pripomínať dôstojným pamätníkom, ktorý iniciovala Matica slovenská. Na snímke vpravo primátor mesta Ján RAGAN a predseda MS Marián GEŠPER pri odhalení memorijálnej pamätnej tabule.

a celkového života našich predkov, rovnako noviny a časopisy sa vydávali v slovenčine. Zároveň sa začal aj nový, moderný a demokratický život už v republikánskom štátnom zriadení vtedajšieho Česko-Slovenska. Z dedín sa do Vranova postupne presťahovalo mnoho Slovákov, ktorí tu po zmene režimu našli domov a prácu. Pamätník, ktorý nám tu

pridobol, nám tento významný mílnik bude navždy pripomínať,“ ozrejmil primátor mesta Vranov nad Topľou Ján Ragan. Pamätník materiálne zabezpečila Matica slovenská, pričom chce v úspešnom projekte odhaľovania búst a pamätných tabúl aj za podpory Ministerstva kultúry SR pokračovať v roku 2020, ktorý vyhlásila za Rok národnej identity. (IÚ MS)

Publicista a spisovateľ Peter ŠTRELINGER besedoval v Ružomberku

Salakúzy v Björnsonovom dome

Text a foto: Ivan STAŇO

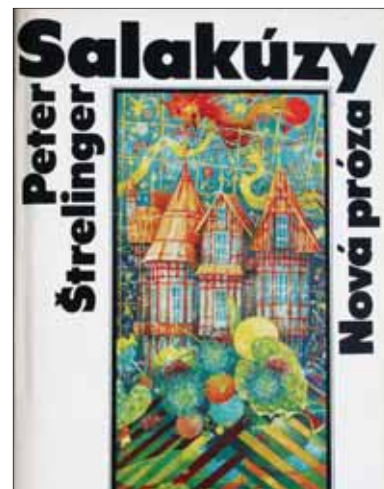
Matica slovenská a Vlastivedný odbor Matice slovenskej v spolupráci s Kultúrnym domom Andreja Hlinku pripravili pri príležitosti sedemdesiateho piateho výročia Slovenského národného povstania v Björnsonovom dome v Ružomberku literárny večer so spisovateľom, novinárom a umelcom Petrom ŠTRELINGEROM o jeho románe Salakúzy.

Liptov je publicistovi a spisovateľovi Petrovi ŠTRELINGERovi mimoriadne blízky osobne i literárne, keďže je rodákom z tohto regiónu. A odtiaľ aj čerpal motívy na svoj sčasti autobiografický román Salakúzy, o ktorom besedoval v Ružomberku.

Besedu s umelcom viedol tajomník Matice slovenskej ThLic. Mgr. Viliam Komora, PhD., účastníkov večera privítala Mgr. Alexandra Staňová. Román Petra Štrelingerera sa po takmer tridsiatich rokoch dočkal kompletného vydania. V značne oklieštenej podobe (podľa slov autora o sto strán skrátený) vyšiel totiž už v roku 1987 vo vydavateľstve Slovenský spi-

sovateľ. Zásahmi komunistickej cenzúry boli vtedy z románu vyhodnené a upravené viaceré kapitoly. Spisovateľa a jeho tvorbu predstavil Viliam Komora. Mnohostranný umelec zahrál aj na obľúbenej fujarky, aj keď podľa jeho slov mu už chýba cvik, pretože na ňu dlhšie nehral. Úryvok z románu prečítala recitátorka Alexandra Staňová. Na otázku z publika, ako dlho trvalo

napísanie románu, P. Štrelinger uviedol, že asi dva roky počas pobytu v Lubochni (románové Salakúzy). Spisovateľovi tu množstvo cenných informácií poskytla miestna pamätníčka udalostí, ktoré sa odohrali počas vojny. Účastníci besedy sa dozvedeli aj to, ako autor prišiel na pomenovanie hlavného hrdinu, či to, že obálka a ilustrácie v knihe sú dielom jeho nebohej dcéry Petry Hilbert...

PRIPOMÍNAME SI

1. januára

– pred dvadsiatimi siedmimi rokmi vznikla Slovenská republika (1993) – päť rokov od smrti spisovateľa a novinára Drahoslava Machalu (1947 – 2015), matičiara, ktorý s Romanom Kaliským obnovil po novembri 1989 vydávanie Slovenských národných novín; člen redakčnej rady tohto týždenníka, podpredseda Spolku slovenských spisovateľov, nositeľ národnej ceny za literatúru faktú – Ceny Vojtecha Zamarovského, a iných ocenení

4. januára

– sedemdesiatpäť rokov, čo Nemci začali v Nemeckej mašové popravy zajatých partizánov a Židov z tábora v Banskej Bystrici; za týždeň tu zastreli a vo vápennej peci spálili deväťsto obetí (1945)

10. januára

– tristopäťdesiat rokov od narodenia „slovenského Hippokrata“, prírodovedca a lekára, priekopníka balneoterapie a propagátora slovenských liečebných prameňov, priateľa Mateja Bela Karola O. Mollera (1670 – 1747)

– stotridsať rokov, čo sa narodil veľký milovník slovenského folklóru, zberateľ piesní, zvykov a rozprávok, výtvarný fotograf, filmár a etnológ profesor Vladimír Plicka (1890 – 1865)

– pred sto rokmi Versaillská zmluva definitívne určila hranice medzi Slovenskom a Maďarskom (1920)

13. januára

– pred sto sedemdesiatimi rokmi sa v Necpaloch narodil veľký slovenský právnik a národovec Jozef Just (1850 – 1917), predstaviteľ Strany nezávislosti, ktorý sa snažil o väčšie právomoci Uhorska v rámci monarchie a viac slobôd pre Slovákov v Uhorsku

14. januára

– stodvadsaťpäť rokov, čo vo Viedni umrel významný slovenský historik profesor Viedenskej univerzity Jozef Karol Danko (1829 – 1895)

– pred sedemdesiatimi rokmi premiérou hry Jána Skalku Kozie mlieko začalo svoju činnosť Nitrianske krajové divadlo, dnes Divadlo Andreja Bagara (1950)

– významný slovenský dirigent Bystrík Režucha (1935 – 2012) by mal osemdesiatpäť rokov

15. januára

– pred štyristo rokmi v Bratislave uzavreli české, sliezke uhorské a rakúske protestantské stavy tzv. večné priateľstvo (1620)

– stosedemdesiatpäť rokov od chvíle, čo cisársky dvor povolil vydávať prvú slovenskú politickú tlač Slovenskej národnej noviny (1845); Štúr podal žiadosť na ich vydávanie už v roku 1842, žiadosť podporili predstavitelia evanjelickej cirkvi František Stromský, Ján Seberini a Pavel Jozefi, štyridsaťštyri katolíckych kňazov Nitrianskej diecézy a dvesto slovenských šľachticov, v roku 1843 Štúr žiadosť opakoval, dva roky trvalo, kým ich panovník povolil; naše noviny začali vychádzať prvého augusta 1845

– storočnica Júliusa Pántika (1920 – 2002)

– storočnica trnavského futbalového mága Antona Malatinského (1920 – 1992)

16. januára

– stopäťnásť rokov od smrti slovenského publicistu a redaktora krajských novín v Amerike Františka Puchera (1861 – 1905)

17. januára

– stodvadsaťpäť rokov od narodenia básnika Vladimíra Roya (1895 – 1936), predstaviteľa slovenskej moderny (Rosou a trstím, Zvlínny prameň); do modernej slovenčiny nám prebásnil veľkú časť anglickej poézie

(JČ)

vydavatel.sk

SLOVAKIA | ONLINE

.tasr.

AKO SI PREDPLATIŤ SLOVENSKÉ NÁRODNÉ NOVINY

objednávaťe telefonicky:

043 / 3812 838

0918 / 904 925

emailom: snnredakcia@matica.sk

cez formulár:

www.snn.sk/index.php/predplatne

poštou: Slovenské národné noviny
P. Mudroňa 1, 036 01 Martin

Ročné predplatné:

28,- €

Polročné predplatné:

14,- €

Štvrťročné predplatné:

7,- €

